

2/2023

Český Banát

časopis českých krajanů v Rumunsku a Srbsku

200 let Čechů v Banátu

Aktuality z českých vesnic
v Rumunsku a Srbsku

Naučná stezka Svatá Helena

NAUČNÁ STEZKA SVATÁ HELENA 4 TRASEUL EDUCATIONAL SFANTA ELENA

Vybudována v roce 2023, u příležitosti oslav dvousetého výročí příchodu českých kolonistů.

Fondat in 2023, cu prilejul sărbătorii bicentenarului sosirii coloniștilor cehi.

Autori • Autori:
Stanislav Šolc, Václav Fanta, Alena Gecse, Desideria Gecse, Vit Kaman, Aleš Kůrka, Petr Madřara, Jiřka Močíková, Zdeněk Moravský, Alena Rakoníková, Radomír Řepka, Jan Štrouk, Robert Šteplák, Markéta Šamrčíková, Miroslav Vlášek

Autori a sărbote fotografii • Fotografii de:
Arcanum, Archiv Česká speleologická společnost, Archiv Etnologického ústavu Akademie věd ČR, archiv rodiny Hlávových, archiv rodiny Václava Děky, archiv rodiny Radolava Šalšíglu, Archiv Ústavu lenické botaniky, dendrologie a geobotanologie, S. Bókai, S. Bókai, D. Čapka, I. Dávková, P. Dandák, V. Fanta, M. Hložná, K. Jáchová, V. Karbáň, P. Kvač, T. Koutenský, A. Kůrka, K. Marou, Z. Moravský, M. Prohánka, A. Rakoníková, M. Řepka, V. Šteplák, G. J. Šmalc, J. Štrouk, R. Šteplák, M. Šamrčíková, P. Šteplák, F. Tinka, R. Urbánek, D. Gecse: Historie českých kolonistů v Rumunsku, 2013; S. Klinek: Česká osada dělnická, in: Český lid, sv. 1399.

Grafică și pictură • Grafică: Alena Rakoníková
Pictură de rumâni • Traducere în limba română: Petra Dobrușă, Rebecca Torsosan
Pictură de englezi • Traducere în limba engleză: Ondřej Prošek
Redakce • Editare: Klára Jáchová, Anetka Libáňská

Naučná stezka je k dispozici i v online roztváření i doplňujícím materiálem (fotografie, videa apod.). Dostupní je v češtině, rumunštině a anglicky.

Traseul este disponibil de asemenea într-o interfață online, cu materiale suplimentare (fotografii, videoclipuri etc.). Accesul este disponibil în limbile cehă, română și engleză.

Anglická verze je k dispozici pouze online.

Versionea în limba engleză este disponibilă doar online.

1 Historie
2 Hospodářství
3 Tradiční stavitelství
4 Úvod - zde stojíte
5 Katolický kostel
6 Škola
7 Evangelický kostel
8 Baptistská modlitebna
9 Rostliny ve vesnici
10 Plodiny a ovoce
11 Louky
12 Voda
13 Jeskyně
14 Lesy
15 Brouci
16 Obratlovi
17 Elizabeta

1 Istoria
2 Gospodăria
3 Arhitectura tradițională
4 Introducere - vă aflați aici
5 Biserica Catolică
6 Școala
7 Biserica Evanghelică baptistă
9 Plantele din sat
10 Fructe cultivate și sălbatice
11 Pajiștile
12 Apa
13 Peșterile
14 Pădurile
15 Insectele
16 Vertebratele
17 Elisabeta

Svatá Helena
Sfânta Elena

Fotografial: • Fotografii de: Martin Čech

Při oslavách dvousetých narozenin Svaté Heleny v srpnu 2023 jsme v rámci projektu Člověka v tísni slavnostně otevřeli Naučnou stezku Svatá Helena.

Po vesnici je umístěno 17 panelů pojednávajících o historii, architektuře, jednotlivých kostelích, ale i o typických plodinách, rostlinách, zvířatech, jeskyních a přírodě v okolí. Stezka vede od krfova (hřbitova) přes celou vesnici až do údolí Lizabeta, odkud se dá pokračovat po nové žluté turistické značce ke klášteru Coronini, hradu Coronini a zpátky na Svatou Helenu. Na přípravě panelů jsme spolupracovali s českými odborníky a jsou zpracovány ve třech jazycích – česky, rumunsky a anglicky. Rozšířenou verzi informací lze najít na webové variantě stezky na adrese:

<https://banat.cz/poznejt.../svata-helena/stezka-svata-helena>

Projekt se těší podpoře Ministerstva zahraničí ČR.

Vážení krajané,

časopis Český Banát dovršuje třetí rok své existence. Společný časopis pro české krajany slouží jako místo pro sdílení a inspiraci napříč vesnicemi, také jako kronika a souhrn nejdůležitějších událostí živé české komunity a reprezentuje zdejší jedinečnou kulturu v očích krajanů i české veřejnosti. Po tři roky vám přinášíme články, rozhovory a reportáže na zásadní témata, která hýbou Českým Banátem, jako je turismus, ekologie, řemesla a folklor. Tématem tohoto čísla je významné výročí 200 let od příchodu Čechů do Banátu, které letos slavíme.

Toto číslo vám jako vždy přináší přehled toho nejdůležitějšího, co se v uplynulém půlroce v Českém Banátu stalo. Dočtete se, jak probíhaly oslavy 200 let založení Svaté Heleny a jaké byly následné oslavy všech rumunských Čechů v Bukurešti. Nabízíme vám naučný historický článek manželů Aleny a Desideria Gecse, rozhovor s pamětníci ze Srbska, povídání se šesti studenty, kteří pomáhají na vesnicích v rámci stáže Erasmus+ a mnohem víc.

Těšíme se na vaše nápady, komentáře nebo i celé texty a přeje-me vám zasloužený oddech po letošní povedené sezóně.

Klára Jáchová (Gernik a Svatá Helena)
Alexandr Gajdzica (Eibenthal)
Alena Havlová (Bela Crkva, Česko Selo, Kruščice, Vršac)

Český Banát

občasník pro krajany v českých vesnicích v Rumunsku a Srbsku

Řídí redakční rada ve složení Klára Jáchová (Základní škola Gernik, Základní škola Jana Amose Komenského Svatá Helena), Alexandr Gajdzica (Základní škola Eibenthal), Alena Havlová (Bela Crkva, Česko Selo, Kruščice, Vršac)
Kontakt: jchovaklara@seznam.cz, agajdzica@seznam.cz, recydesign@gmail.com
Grafická úprava: Jana Baladová (jana.baladova@seznam.cz)
Toto číslo vydal: Český Banát, z. s.
Náklad: 700 ks
Uzávěrka tohoto čísla byla 31. 10. 2023
Toto číslo vychází s finanční podporou MZV ČR
Foto na obálce: V gernickém kostele (foto nemecek-photographer)

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Obsah

Duchovní slovo: Radost a životní síla	5
Banát mezi Napoleonem a umělou inteligencí	6
Dvě století české historie v Banátu	8
Jak přišli Češi do Gaje	12
Co Vám Vaši předci vyprávěli o příchodu Čechů do Banátu?	14
Střípky z 200. narozenin Svaté Heleny 18.–20. 8. 2023 na fotografiích	16
Oslavy 200 let od příchodu Čechů do Banátu v Bukurešti	18
Jak se rodily projekty	20
A zase ten Eibenthal	24
Nové doma v Banátu	25
Jedeš do Srbska? Co tam?	26
Hledání autenticity v Banátu	27
Mami, jedu na Gernik	28
Za zkušenostmi na Svatou Helenu	29
Péče, která dává smysl	30
Aktuality Rumunsko	31
Aktuality Srbsko	35
Záhada klíče	38
Sokolský běh republiky	40
Banat Cup 2023	41
Roman Franc fotí české vesnice!	42

Duchovní slovo: Radost a životní síla

Radost můžeme objevit i v těch nejtemnějších chvílích našeho života.

Jak se rok blíží ke konci, díváme se častěji zpátky. A vidíme tam všechno, co jsme prožili s bolestí nebo s radostí. Minulost už nemůžeme změnit, ale můžeme se z ní ponaučit. To, co bylo dobré pro nás a pro celou naši společnost, si ponecháme a v následujícím roce obnovíme. To, co nebylo dobré nebo dokonce škodlivé pro tělo i duši, odložíme a více se k tomu nebudeme vracet. Děláme si už plány pro příští rok, tedy hledíme do budoucnosti. A doufáme, že už nebudeme opakovat chyby, které jsme udělali v tomto roce. Jsme oprávněni mít naději, že to bude lepší.

Už je to 200 roků, co přišli do Banátu první čeští osadníci. Máme tady za sebou dvousetleté dějiny, bohaté dědictví, naši řeč a víru v Boha. Máme povinnost to dávat dál, předávat těm, kdo přijdou za námi.

Ale minulost už nám nepatří, budoucnost ještě není naše. To, co máme teď, je přítomný okamžik, ten „dnešek“. Bereme to dobré z minulosti a utváříme z toho ještě lepší budoucnost, navzdory válkám, které zuří kolem nás. Zlo nemůžeme přemoci jenom dobrem. Soustředíme se na to, co je dobré v nás a kolem nás! Potřebujeme spolupracovat, abychom tady mohli nejen přežít, ale i dobře žít. Někdy mám pocit, že české vesnice z Banátu soutěží jedna s druhou, místo aby táhly jedním směrem k společnému cíli. A ten společný cíl by byl: dobro každého člověka, tělesné a duchovní. Aby nám tady bylo dobře, musíme vzájemně spolupracovat a vzájemně se respektovat.

Nezapomínejme na radost, která patří k našemu lidskému životu. Radost můžeme objevit i v těch nejtemnějších

chvílích našeho života. Ona je tam na dně naší duše, musíme ji jenom vynést na povrch. Radost z naší jedinečnosti, že takový jako já už není žádný na tomto světě, radost z přítomného okamžiku, radost z člověka, který je se mnou v dobrém i ve zlém, radost ze společenství s druhými lidmi, radost ze spousty drobných všedních okamžiků (třeba radost z červeného jablka), radost z výletu do přírody, ve které nacházíme stopu Stvořitele, radost z malého nového člověka, který obohacuje rodinu, radost ze zpěvu... Může někdo namítnout, že radost přichází a odchází, nemůžeme se pořád radovat. Máme i smutek, bolí nás něco... To také patří k našemu lidskému životu. Ale naše víra v Boha nám dává tu radost nepomíjivou, trvalou, která je tam na dně naší duše i když nás něco trápí. Tato radost má pro nás obnovující a hnací sílu.

Radost a krása patří těsně k sobě. Svět potřebuje krásu víc než kdy jindy, protože krása může probudit žízeň po Bohu. Krása přesahuje hranice kultury a jazyka. Opravdový umělec dokáže mluvit o Bohu lépe než kdokoli jiný. Každý z nás je od přírody povolán být řemeslníkem a strážcem této krásy. Umělecké dílo (hudba, píseň, malba, fotka, socha...) svým způsobem doplňuje krásu stvoření a je-li inspirováno vírou, zjevuje lidem jasněji Boží lásku a dává jim tu trvalou radost. V listě Filipským svatý apoštol Pavel napsal: „**Radujte se stále v Pánu, opakují: Radujte se!**“ (Fil 4,4). •

Josef Přelouček, gernický farář

Banát mezi Napoleonem a umělou inteligencí

Svět před dvěma sty lety by nám dnes asi připadal hodně cizí. Mnoho z věcí, kterými jsme nyní obklopeni, ještě neexistovalo a život přinášel výzvy a zkoušky, se kterými se už vůbec nesetkáváme.

Thomas Alva Edison, vynálezce, který nám věnoval sílu elektřiny, se ještě ani nenarodil; vše řídil koloběh přírody, vzdálenosti byly mnohem delší a člověk zdaleka neměl světový rozhled, jako máme my ve 21. století.

Představte si, že žijete na české vesnici ve 20. letech 19. století. Máte nějakou představu? Někteří z nás třeba studovali historické knihy a sledovali v televizi naučné dokumenty. Něco si možná pamatujeme od paní učitelky ze školy. Všichni si určitě tento obraz dokreslujeme historickými filmy nebo pohádkami.

Naprostá většina lidí na vesnici se v roce 1823 živila zemědělstvím. Ve vesnicích také působili řemeslníci jako kovář, koželouh, švec; specifické místo měl mlynář. Všichni byli podřízeni vrchnosti. Většinou to byla místní šlechta, která pak podléhala císaři Františku I. Habsburskému. Tento absolutistický panovník držel moc pevně v rukou. Starší si ještě mohli pamatovat osvícenské reformy, jako povinná školní docházka, kterou zavedla Marie Terezie v roce 1774, a nevdané svobody, například svobodu vyznání, a dokonce zrušení nevolnictví, které prosadil její syn Josef II.

Období osvícenství ale v 90. letech vyvrcholilo Velkou francouzskou revolucí. Ta na chvíli přinesla ideje svobody, rovnosti a bratrství. Nakonec se ale zvrhla v teror, který se přelil do nového císařství v osobě Napoleona Bonaparte, diktátora, který se pokusil dobýt svět. A právě toho Napoleona porazila 8 let před založením Svaté Heleny v roce 1815 u Waterloo na území dnešní Belgie rakouská armáda Františka I. spolu s armádou anglickou a ruskou. Po těchto děsivých zkušenostech, které měly na svědomí přes tři miliony mrtvých po celé Evropě, není divu, že vládcové neměli velkou chuť dávat lidem svobodu. Právě naopak.

„Získat informace o světovém dění bylo velmi složité, my dnes se v informacích topíme.“

O císařích na opačném konci Evropy toho ale český vesničan věděl jen málo. Kolik si pamatovali od táhnoucích armád nebo z vlastní vojenské služby, která mohla trvat deset až čtrnáct let. Život rolníka byl plně spojen se zemí, kterou obdělával. Jeho horizontem byla rodina a vesnická komunita, občas se dostal do nejbližšího města na trh a měl povědomí o své vrchnosti a císaři ve Vídni. Noviny už v té době vycházely, dostupné byly ale spíše ve městech. Získat informace o světovém dění bylo velmi složité, my dnes se v informacích topíme.

Kdesi na západě se už začínala prosazovat průmyslová revoluce, továrny plné strojů a železnice. V českých zemích ale první vagonky tažené koňmi vyrazily po kolejích až pět let po založení Svaté Heleny. Lidé, kteří odpověděli na výzvu podnikatele Magyarlyho a přihlásili se k cestě do Banátu, měli nanejvýš vozy tažené koňmi, ale spíše kravami.

O jejich motivaci vyrazit na tuto nebezpečnou cestu s nejistým cílem můžeme jen spekulovat. České země, dolík obklopený ze všech stran horami, už v 19. století byly plné lidí a zís-

kat pole k obživě nebylo snadné. Podle dostupných zdrojů také podnikatel z Oravice lidem nasliboval lákavé výhody, z nichž nakonec splnil jen málo. Důvody člověka, který opustí domov, všechny jistoty a vydá se na několikaměsíční putování někam na hranici s nepřátelskou Osmanskou říší, jsou nám ale dnes záhadou. Snad někteří neměli domov, jistoty, obživu, rodinu, některé hnala touha po zisku a dobrodružství, někdo možná utíkal před vlastní minulostí a mnozí — ženy, děti a staří — prostě šli se svými blízkými, protože neměli na výběr. Ať už mělo jejich rozhodnutí jakoukoli příčinu, dokázali překonat náročnou cestu a pak asi ještě mnohem náročnější roky po příchodu do banátských pralesů, kde je nečekaly ani slibované domy, ani pole, ale všechno si museli vybojovat.

„Důvody člověka, který opustí domov, všechny jistoty a vydá se na několikaměsíční putování někam na hranici s nepřátelskou Osmanskou říší, jsou nám ale dnes záhadou.“

Podobnou vytrvalost a odolnost lidé z českých vesnic v Banátu předvedli, když si dokázali po 200 let v cizí zemi uchovat svou identitu — řeč, kulturu a víru. Díky tomu dnes mají Češi tisíce kilometrů od svých hranic kousek své vlastní kultury, který si uchoval mnohé z toho, co už v samotném Česku dávno zaniklo.

Na začátku textu jsem psal, že svět před dvěma sty lety by nám byl cizí. Možná ze mě ale mluví zkušenost člověka narozeného v 90. letech v českém městě. Když jsem měl možnost vyprávět v Banátu s lidmi, kteří ještě zažili poválečná léta, možná by pro ně pohled do období české kolonizace nebyl tolik cizí. Ano, svět v roce 1947 už znal atomovou bombu, letadla, auta, elektřinu i svobodné demokratické uspořádání společnosti; každodenní život v horské vesničce měl ale daleko blíže k roku 1823 než k tomu, v čem žijeme dnes. Máme bezplatné školství i zdravotnictví, nosíme v kapse bránu k veškerým informacím o světě, zábavě, komunikaci na jakoukoli vzdálenost — myslím telefon s připojením na internet — netrpíme hladem ani zimou. A to není málo. Tak děkujeme Bohu, že nemusíme denně bojovat o život a můžeme se rozčilovat nad prolhanými politiky a dělat si starost o lidi v cizích zemích, kde zuří válka.

Dvě století v Českém Banátu přinesla mnoho změn a zvratů. Nejdůležitější pro samotnou existenci byly rozhodně první dekády, kdy se rozhodovalo, jestli česká menšina nezkracenou přírodu dokáže přetvořit v kulturní krajinu. Povedlo se. Další takový zlom podle mého názoru probíhá právě teď. V těchto desetiletích se rozhodne, jestli česká menšina znovu nalezne smysl a způsob své existence v nádherném, ale ne vždy přívětivém kousku světa; a jestli český duch přežije a mladí přijmou za své dědictví svých předků. •

Alexandr Gajdzica, Eibenthal

Dvě století české historie v Banátu

Žáci ze základní školy v Šumici.

I. Historické aspekty

Požarevackým mírem z roku 1718 přešel Banát z Osmanské říše pod Habsburky a ti zahájili rozsáhlý proces kolonizace nové provincie, do níž přivedli Němce, Francouze, Italy, Španěly, Bulhary, Srby, Maďary a Slováky. Předposledními kolonizátory byli Češi a posledními Ukrajinci. Banát se tak stal mnohonárodnostní provincií, ale s většinovým rumunským obyvatelstvem.

Čeští a rumunští historici se domnívají, že proces kolonizace Čechů probíhal ve třech vlnách. První vlna proběhla v letech 1823-1824, kdy byly založeny osady Elizabeta a Svatá Helena v dnešní župě Caraș-Severin. Propagátorem tohoto osídlení byl Iosif Magyarly, dřevařský podnikatel z Oravice. Druhá vlna proběhla v letech 1826-1828 za rakouských úřadů, kdy byly založeny osady Gernik, Bígr, Rovensko, Šumice, Eibenthal, Poiana Muierii, Nový Župánek a Paňáska. Celkem se prvních dvou vln zúčastnilo 2 417 osob. Konečně

třetí vlna osídlení proběhla v roce 1863, kdy byly české rodiny usazeny v obcích Klopodie v dnešní župě Timiș a Peregul Mare v dnešní župě Arad. Celá tato kolonizace byla nazývána primární kolonizací. V následujících desetiletích následovala fáze sekundární a terciární kolonizace, kdy se skupiny Čechů, které se nedokázaly přizpůsobit novým podmínkám, stěhovaly do různých lokalit v Srbsku a Bulharsku. Na počátku 20. století se Češi začali usazovat ve městech a obcích v dnešních župách Caraș-Severin a Mehedinți, jako jsou Nová Moldava, Herculovy Lázně, Oršava, Zlatice, Lubková, Berzáška a další, a také ve velkých městech, jako jsou Bukurešť, Ploješť a Oradea. Přibližně ve stejné době se skupiny Čechů stěhovaly do USA a Argentiny. Všichni Češi žijící mimo Českou republiku dnes tvoří českou diasporu.

Kolonizace Čechů měla hospodářské, sociální, politické a náboženské příčiny. Název Češi byl sousedními Rumuny postupně změněn na jednodušší název „pemi“, odvozený od německého slova „Böhmen“. Postupem času, především

z ekonomických důvodů, byly některé české kolonie zrušeny. Jmenovitě např.: Elizabeta, první kolonie, byla zrušena v roce 1847, poslední obyvatelé se přestěhovali na Svatou Helenu; Paňáska byla zrušena v roce 1837, obyvatelé se přestěhovali do Srbska do Ablianu (dnes Češko Selo); Poiana Muierii, v roce 1860 se obyvatelé přestěhovali do Ogradena Noua, která byla rovněž zrušena v roce 1968 kvůli přehradě Železná vrata. Proto jádro české civilizace v jižním Banátu reprezentuje šest lokalit, a to: Svatá Helena, Gernik, Bígr, Rovensko, Šumice a Eibenthal.

Od svého usazení v jižním Banátu byli čeští osadníci zařazeni do dvou rakouských vojenských pluků, které byly součástí „vojenské hranice“ — kordonu, který měl střežit dunajskou hranici před tureckými útoky. Všichni muži ve věku od 20 do 50 let, včetně kněží a učitelů, byli povinni vykonávat vojenskou službu na hranici. Pluky byly udržovány až do roku 1872, poté byly české obce začleněny do různých civilních správních organizací.

Během první světové války bylo do rakousko-uherské armády odvedeno asi 1000 Čechů z Banátu, z nichž někteří ve válce zemřeli. Ani druhá světová válka české vesnice neušetřila, mobilizováno bylo asi 300 mužů, z nichž někteří bojovali

Ženy z Gerniku ve smutečném kroji.

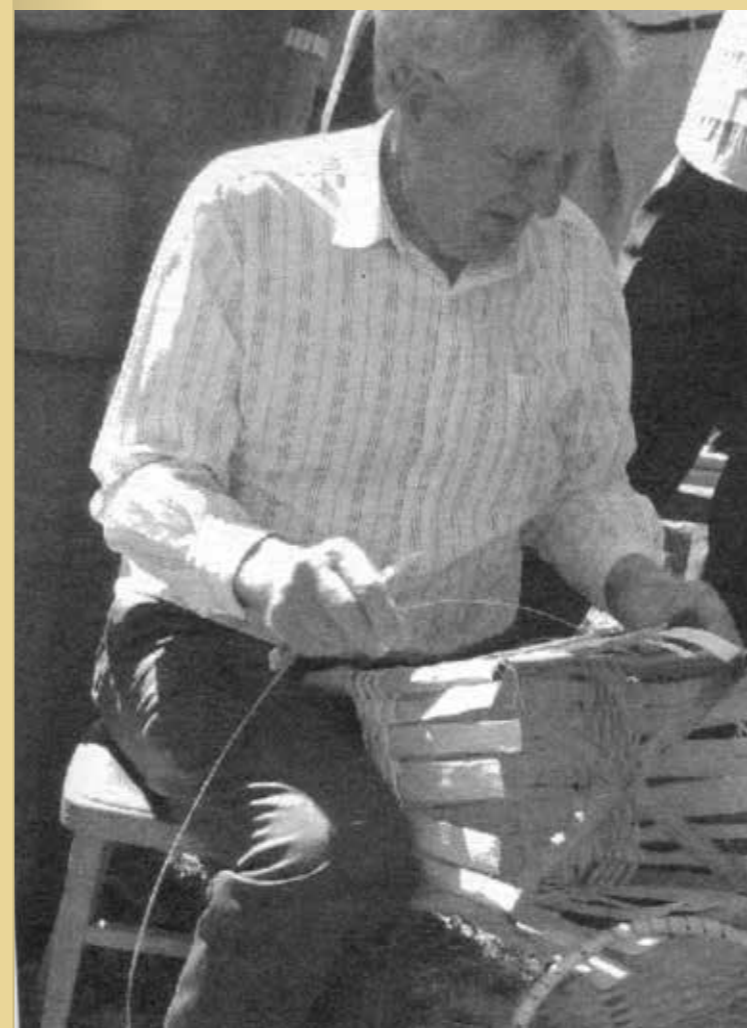
v krvavých bitvách na Krymu a u Stalingradu a jiní se zúčastnili také protifašistického tažení na Západě a za své statečné činy obdrželi vyznamenání a medaile.

Po nastolení komunistických režimů ve východní Evropě, na základě rumunsko-československé smlouvy z 10. července 1946, začali Češi z Banátu reemigrovat do Československa. V letech 1947-1949 odešlo přibližně 2 500 lidí. Usadili se v Chebu, také v hornických a zemědělských oblastech jižních Čech a postupně si tvrdou prací a vytrvalostí zajistili dobrou materiální situaci.

Česká komunita v jižním Banátu se také stala obětí komunistického „gulagu“, tj. deportace do Bărăganu, způsobené napjatými vztahy mezi Rumunskem v čele s Gheorghe Gheorghiu-Dejem a Jugoslávií, vedenou maršálem Titem. Z Gerniku tak byly deportovány tři rodiny v počtu 15 osob, ze Svaté Heleny dvě rodiny v počtu 11 osob a z Eibenthalu 20 osob ze šesti rodin. Někteří při deportaci zemřeli, jiní od roku 1952 nuceně pobývali v Comanești a Petroșani a do svých domovů se vrátili až v roce 1956.

II. Ekonomické aspekty

Do roku 1900 se v každé obci udržovala tradiční povolání zavedená od vzniku české vesnice — zemědělství a řemesla: kováři, tesaři, koláři, ševci, krejčí, mlynáři; ženy se zabývaly předemím vlny, vyšíváním látek, šitím krojů. V některých vesnicích se vyráběly uzdy, na Gerniku vápno, na Svaté Heleně koňská sedla. Také na Svaté Heleně byla v meziválečném období mechanická tkalcovna, kterou zřídil český podnikatel. Mnoho Čechů pracovalo v uhelných dolech Ujbánye, Cozla, Anina, v azbestovém dole Eibenthal a v měděném dole Nová Moldava. Po roce 1990 se doly postupně zavíraly a tradiční řemesla ztrácela na významu nebo dokonce zanikla. Proto mnoho mladých lidí odešlo jinam, zejména do České repub-

Košíkář z Rovenska.

líky. Postupem času se vesnice začaly vzpamatovávat: rozjela se agroturistika, vznikly malé chovatelské farmy, Josef Pek otevřel na Svaté Heleně úspěšnou truhlářskou dílnu a Tiberiu Pospíšil začal na Eibenthale podnikat v restauraci a penzionu a pořádat festivaly.

III. Náboženské aspekty

V životě Čechů v Banátu hrálo důležitou roli náboženství, zejména katolické, neboť většina osadníků byla římskými katolíky. Vůbec první písemné informace o kolonizaci Čechů jsou zaznamenány v *Historia Domus* římskokatolické farnosti Nová Moldava. Proto mezi prvními stavbami, které osadníci postavili, byly i církevní stavby, vlastně malé dřevěné kaple se zvoníci. Postupně byly postaveny dnešní kostely: na Gerniku byla první česká farnost založena v roce 1847 a kostel byl postaven v roce 1858, v Bígru byl kostel vysvěcen v roce 1876, na Eibenthale byla druhá česká farnost založena v roce 1874 a kostel byl dokončen v roce 1912, v Šumici byl kostel vysvěcen v roce 1888, na Svaté Heleně byl katolický kostel vysvěcen v roce 1879, evangelický kostel byl dokončen v roce 1897 a baptistický v roce 1937 a na Rovensku byl kostel vysvěcen v roce 1922 (na srbské straně Banátu katolické kostely: sv. Jana Nepomuckého v Českém Sele, vysvěcen 1901, sv. Václava v Kruščici, vysvěcen 1911, sv. Václava v Gaji, vysvěcen 1940, evangelický kostel ve Velikém Središti, vysvěcen roku 1867, pozn. redakce).

Nejnámější duchovní osobností prvních let byl český kněz František Unzeitig, farář na Gerniku v letech 1850-1873,

Koně s povozem.

kteřý sloužil také v Berzásce, Bígru, Svaté Heleně a dalších. V našich dnech z řad banátských Čechů vzešli katoličtí kněží Josef Přelouček z Eibenthalu a Josef Altman z Gerniku, baptističtí kazatelé Adolf Kopřiva, Alois Boháček a Jaroslav Hruza ze Svaté Heleny. Stěžejní duchovní osobností však zůstává kněz Václav Mašek, rodák z Gerniku, který za svou více než padesátiletou kariéru působil ve všech českých farnostech a je znám jako „biskup Čechů“.

IV. Školství

Na českých vesnicích bylo školství zřizováno s podporou rakouských církevních a vojenských úřadů. Prvními školními budovami byly obecní domy, kde se zpočátku konaly i boho-

služby. Postupně byly postaveny první školy: na Eibenthale v roce 1848, na Svaté Heleně a Gerniku v letech 1850-1852, v Šumici v roce 1857, na Rovensku v roce 1862 a v Bígru v roce 1876. Prvními učiteli byli knihkupci-osadníci, poté rakouský stát poslal z Čech první učitele s diplomem: Matěj Hájek na Rovensku v roce 1854, Vincenc Zamouřil v roce 1857 na Gerniku, Josef Hájek v roce 1858 na Eibenthale, Jindřich Schlögl v roce 1863 na Svaté Heleně a Josef Březina v roce 1878 v Šumici a do Bígru v roce 1865 Adam Mleziva.

Po trianonském míru (1920) vyslaly rumunské úřady rumunské učitele a od roku 1929 bylo obnoveno působení učitelů z Československa, které s určitými přestávkami trvalo až do roku 1959. V období komunismu se o rozvoj českého školství zasloužili absolventi Střední pedagogické školy v Nădlacu, české sekce, ročník 1977, a to: Josef Mleziva v Bígru, Alois

Špicel a Josef Pešic na Gerniku, František Šubert na Rovensku a Josef Dlouhý, František Roch a Alena Gecse (rozená Fiklová) na Svaté Heleně. Po roce 1990 někteří z nich emigrovali do České republiky, ale Mleziva, Roch a Gecse pokračovali ve své práci až do důchodu. Postupně z řad Čechů vzešli další učitelé a profesori s diplomem, kteří učili na českých školách, například Josef Bouda, Marie Boudová, Sofie Štěpničková, František Olteanu, František Draxel, Esterka Peková.. Po roce 1990 byla díky snaze rumunského a českého státu a U. D. S. C. R. (Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku) postavena nová škola na Svaté Heleně a v ostatních obcích byly staré budovy radikálně modernizovány a vybaveny novým zařízením a nábytkem. Po roce 1990 se čeští žáci účastnili různých školních táborů v České republice a v Rumunsku, výletů a olympiád. Z České republiky jsou od roku 1998 nadále vysíláni učitelé, kteří podporují vzdělávání v českých obcích.

V. Otázky identity

V kultuře banátských Čechů jsou specifické ženské kroje, tradiční kuchyně, lidové písně a tance. Je třeba také poznamenat, že jazyk Čechů z jižního Banátu je jednotným jazykem, který je součástí středočeského a jihozápadočeského nářečí České republiky. •

*Desideriu Gecse, historik
přeložil Ondřej Feikl, stážista programu Erasmus+, Eibenthal*

Dům v Bígru.

Studna s kolem v Bígru.

Jak přišli Češi do Gaje

Asi šedesát kilometrů od Bělehradu směrem do Bele Crkve leží vesnice Gaj, ve které také najdete české krajany.

České krajanky v Gaji (zleva) Johana Kosovac (rozená Merhautová), Božena Gvozdenov (rozena Stehliková), Malčinka Vrbová.
Foto Alena Havlová

Není jich sice mnoho, ale mají svůj kostel svatého Václava, Českou besedu a donedávna ještě folklorní taneční skupinu. Historie místních Čechů není zase tak stará. Příští rok by se mohlo slavit sto let od příchodu Čechů do Gaje, a právě o tom jsme si povídali s českými krajany Johanou Kosovac (rozenou Merhautovou), Ferdinandem Irovičem, Ladikem Rotem a Stefanem Hocem.

Jak přišli Češi do Gaje?

Johana Kosovac: Moji mušeli přijít dvacátýho¹. Moje bába byla Nana Kapiců a děda Ferda Merhaut. Voba přišli z Gerniku s jednou dcerou. Můj tatínek

se pak už narodil v Gaji a ještě se tady (v Gaji) narodila moje jedna teta. Takže byly tři děti. Voni dřív měli hodně dětí. Pět, šest. Minimum bylo tři. Jinak já jsem se moc mojich nevyptávala. Takže já naši historii tolik nevím.

„Dřív si bral Čech jen Češku. Až teď jsme se všichni pomíchali.“

Ferdinand Irovič: Moje prarodiče už přišli se třema dětma ve dvacet čtvrtým z Gerniku. Moje maminka už se

narodila v Gaji. Dědeček byl Chmelířů a babička vod Kapiců. Brzo ale dědeček umřel. Jeho máma přišla z Gerniku na funus, a když uviděla rakev, tak řekla, že to není pro jejího syna, ale pro ni a umřela taky. Tak byly dva pohřby v jeden den. Babička se pak znovu vdala za Srba. On byl kostelník a měl babičku moc rád, ale také měl rád pití kořalky a taky brzo umřel. Moje máma si pak vzala Iroviče z Kruščice. To bylo docela častý, že si Češi z Kruščice brali Čechy, kteří přišli do Gaje z Gerniku.

Stefan Hoc: Můj děda je z Kruščice od Hoců a babička byla od Vrbů z Gerniku.

Čeští krajané v Gaji ve svém kostele svatého Václava.

Takže Češi z Kruščice si brali Čechy z Gerniku v Gaji?

Stefan Hoc: Jo. A tak to nějak bylo. A tak vlastně vznikli Češi v Gaji. Promíchali se kruščický i gernický.

Přicházeli Češi do jednoho místa v Gaji?

Ferdinand Irovič: Byla česká ulice, tam kde máme kostel. Byla to malá stavínka, ale všichni Češi byli v jedné ulici.

Byla také smíšená manželství?

Johana Kosovac: Ne, dřív si bral Čech jen Češku. Až teď jsme se všichni pomíchali. Zůstali v Gaji jen dvě český manželství.

Stefan Hoc: Moji byli oba Češi. My jsme pak většinou měli už míchaná manželství. Moje manželka je sice ze Srbska, ale umí dobře česky.

Češi si vystavěli také svůj kostel?

Ferdinand Irovič: Sami si ho vystavěli. Děda Nedvědu dal plac a sami na tom dělali. V roce 1936 začali a za čtyři roky byl hotovej. Dostali jsme lavice a obraz svatého Václava z Kruščice. Modlení a zpívání vždy bylo v češtině.

Byli jste se podívat na Gerniku?

Johana Kosovac: Já málo. Málo.
Ferdinand Irovič: Já jsem byl. Byl jsem na pouti na Svaté Heleně.

Ladik Rot (vlevo) a Ferdinand Irovič při vypravování o příchodu Čechů do Gaje.

Ladik Rot: Já jsem byl. Aspoň dvacet puta². My jsme chodili v létě i v zimě. Oni si o nás mysleli, že jsme páni. Ale my jsme uměli dělat taky rukama. Když jsme tam přijeli, tak jsme pomáhali. Ale z Gerniku sem přicházeli dělat. Češi z Rumunije chodili kopat i tak.

Byla v Gaji česká škola?

Ferdinand Irovič: Ne, tady škola nebyla. Jen doma jsme se učili češtinu.

A slavili jste české svátky?

Johana Kosovac: Slavili a k tomu byla muzika. Měli jsme českého muzikanta Emanu Friče. On hrál českou muziku na svátky, uměl srbskou i cikánskou písničku.

Stefan Hoc se svojí manželkou a Johanou Kosovac (vpravo) před svým domem.

Ladik Rot: Slavili jsme svátky. Božic³ i Červený svátky⁴. Nejdřív byly katolický svátky, to chodili Srbáci k nám a pak na pravoslavný svátky my k nim.

Ferdinand Irovič: Tak slavili jsme taky masopust, maškary, jak se tady říká. Pak hlavně Vánoce a Červený svátky. Já dodnes barvím vajíčka. A svátky slavíme jako správní Češi. •

Rozhovor vedli Alena a Stanislav Havlovi

¹1920

²Dvacetkrát ³Vánoce ⁴Velikonoce

Co Vám Vaši předci vyprávěli o příchodu Čechů do Banátu?

V rámci našich obvyklých pátečních procházek jsme se s dětmi rozeběhli po Gerniku s cílem vyzpovídat místní krajany a poslechnout si, jaké příběhy jim o příchodu Čechů do Banátu vyprávěli jejich babičky a dědové. Všechny výpovědi se potkávaly hlavně v tom, jak těžký život to tehdy pro krajany byl. Děkujeme moc všem, kteří se s námi podělili o střípky svých vzpomínek.

„V Čechách jim slibovali, že tady dostanou majetek a pole a že jak to bude úrodný. Voni sem přišli, pak stavěli si baráky. A tak se tady usadili, kostel se stavěl, škola, fara. Tady na tom místě měly být lesy, vykáceli je a pak dávali pšenici, zasadili, sklízeli. To jsme dělali i my, i já. My jsme na podzim zasíli a pak jsme svázali snopy a posekali a vymlátili. Rodina mojí mámy pak odešla do Česka, ona tu zůstala. Ale tenkrát byla bída. Možná se vám to zdá lepší, ale já to v Čechách nevidím dobrý, já jsem tady spokojená.“

„Vyprávěl děda, že to bylo strašně těžký, strašně těžký. Že tam v Čechách slíbili něco jedno, a když sem přišli, že našli docela druhýho. A co mně vyprávěl děda můj, co byl ve válce, tak říkal, že sem jel nějaký s pěti dětma a když sem přišel a viděl, co tady je za chudobu, tak že padl a umřel a ta paní, že zůstala s těma pěti dětma. Takže to nebylo jednoduchý tady.“

„Říkali, že byli tadyhle u krchova první a pak si ustavili tady. Báli se vody, nešli na rovinu, šli na kopce. Když přišli, tady nic nebylo, dělali si pole, kopali kořeny, aby měli kde vorat.“

„Lidi tenkrát přijeli po lodi, byli sem poslaný hlídat hranice.“

„Oni je sem poslali, že tady budou mít všechno, ale zatím tady nic neměli, mušeli to všechno vydobýt, vyčistit lesy, udělat si políčka, vystavět si ty baráky. Měli na začátku dřevěný. To měli jeden pokoj jakoby kuchyň a jeden pokoj, kde spávali. Dřívějc nechodili do práce, nebyli zaměstnaný, takže zdělávali ty pole a z toho si živili a v zimě pak chodili mužský do lesa, dělali i v zimě v lesích a pálili vápno a z toho měli peníze. Přes léto zase pracovali na poli, že měli co jíst. A babičky dělaly tu trhovinu, jak my říkáme, chodily pěšky s ní až do Oravice. To si daly vždycky do nůše a šly s tím na prodej, aby vydělaly nějaký lei.“

„Vyprávěli mi toho hodně, říkali hlavně, že to tady bylo těžký, protože tady nebyl Gernik, tady byly jenom stromy, oni to mušeli vykácat starý dědečkové. Potom si tady udělali nějaký domečky, pak se tady usadili. No a babička říkala, že to bylo jako zkraje strašně těžký. Měli jsme koně, tady tenkrát nebyly traktory, děda chodil vorat, sázeli jsme kukuřici, sili jsme pšeničku, brambory, no a všechno ručně jsme dělali, protože tenkrát nebylo, jako je to teď, pak jsme se tady usadili. No a pak už si tady naši navykli tady na to, a tak tu vtedy už zůstali.“

Připravila Johanka Kopáčková, stážistka programu Erasmus+, Gernik

Střípky z 200. narozenin Svaté Heleny

18.-20. 8. 2023 na fotografiích

Foto Ivo Dokoupil, připravily Adela a Denisa Pekovy

Dobry guláš se hned pozná podle úsměvu.

Porota ochutnává a hodnotí guláš.

Neděli jsme zahájili společnou písní, katolíci i baptisté.

Vystoupení dětí ze Svaté Heleny.

Herci si na hraní divadla oblékli starodávné kroje.

Divadlo „Nepůjdeme za lepším“ vykouzilo úsměv na tváři každému.

Poslední den byl velmi náročný, trocha odpočinku neuškodí.

Co by to bylo za oslavy Svaté Heleny bez helenského kroje.

Výstava obrazů Josefa Mlezivy nesmí chybět na žádné akci.

„Tolik lásky kolem sebe kdo má, tady v Banátu jsme přece doma.“

Do hraní divadla se zapojily všechny věkové kategorie, od nejmladších po ty nejstarší.

Herci hraní prožívali celým srdcem.

Čekání mezi programem si babičky zkrátily projížděním facebooku.

Na podiu u rybníčka Louže zazněl i Vivaldi.

Baptistický orchestr nás také potěšil hraním.

Dva úsměvy dvou českých učitelů (Klára Jíchová a Petr Skořepa).

Udělení odměn Kláře Jíchové, za výborně odvedenou práci.

V sobotu se konal Gulášfest.

Při průvodu nás doprovázela muzika.

Nesměl chybět ani tanec.

„Otevřená první evangelická modlitebna a škola.“

Oslavy 200 let od příchodu Čechů do Banátu v Bukurešti

V úterý 26. září proběhly ve vesnickém skanzenu Satului v centru Bukurešti oslavy 200 let od příchodu Čechů do Banátu.

Darem od pana ministra Lipavského dostala každá ves kytaru, on od nás zase košík tradičních banátských produktů.

Oslavu měla pod palcem česká ambasáda s podporou UDSCR a účastnil se jí dokonce i český ministr zahraničních věcí pan Lipavský a další členové českého ministerstva zahraničních věcí a rumunské vlády. Celý den se nesl v duchu tance, zpě-

vu, ochutnávek dobrot z českých vesnic. Do Bukurešti vyjeli obyvatelé Svaté Heleny, Gerniku, Eibenthalu, Bígru, Rovenska, Šumice a Moldavy. A jak na zájezd vzpomínají děti ze Svaté Heleny?

Autobusem jsme vyjžděli v deset dopoledne, do Bukurešti jsme přijeli v sedm večer. Celkem dlouho trvalo, než nás všechny ubytovali. Ten hotel byl parádní. Večeře byla v osm a byla dobrá. Mohli jsme si vybrat z více jídel. Byl tam losos, játra, nějaký maso, k tomu pečený brambory, těstoviny a nějaký saláty. Seděli jsme u stolu, od kterého byl výhled na řeku.

Večer jsme se prali s klukama na pokoji. Hodně jsme se u toho smáli. Jeden z nás se zablokoval na pokoji a musel mu pomoci hotelový zaměstnanec, který měl kartičku, která fungovala na všechny pokoje. Protože jsme bydleli v různých patrech, tak jsme se vozili výtahem. Usnuli jsme pozdě, protože jsme si povídali a pořád jsme se smáli.

Vstávali jsme v osm a šli jsme na snídani, tam jsme si mohli dát, co jsme chtěli. Dal jsme si hořčici, párek a chleba a pomerančový džus.

Na snídani toho bylo opravdu moc na výběr, já jsem si dala brambory. Taky tam byla vajíčka, pomazánky, vafle, sýry, šunky a k pití čaje a šťávy.

Z hotelu nás odvezl autobus do parku, tam jsme se oblékli. Ve stánku měli naše helenské rohlíky od tety Máni a my jsme je tam s ostatníma dětma potajím snědli, každéj se pak divil, že už tam nejsou.

U muzea to bylo únavný, jak jsme byli v krojích celý den, ale dobré na tom byly ty rohlíky ve stánku z Heleny a hrozny, chodili jsme na ně tak dlouho, dokud tam byly.

Vystupovali jsme dvakrát, mezitím jsme čekali tři hodiny a potili jsme se, protože tam bylo strašný horko. A co teprve holky, ty měly kroje!

Před vystoupením jsme byli trochu nervózní, ale nakonec se nám to povedlo, i když jsme nebyli moc dobře nazvučení, protože pan zvukař byl nějaký naštvanej. Takže při odpoledním vystoupení jsme se rozhodli hrát a zpívat bez mikrofonů. Ale kterej byl ten ministr, nevím.

Autobusem zpátky jsme vyjžděli v pět a přijeli jsme ve tři ráno. V autobuse jsem se všema pokecal, myslel jsem, že neusnu, ale usnul jsem.

Mně se autobusem cestovalo dobře, cestou tam jsme koukali na Dobu ledovou I. a cestu zpátky jsem docela prospala.

Připravila Kateřina Hrubá, stážistka programu Erasmus+, Svatá Helena, Foto Alex Belciuganu

Projekty finalizované u příležitosti 200. narozenin Svaté Heleny

„Hned ji začali prodávat na oslavách, kde se okamžitě stala bestsellerem.“

Banátská kuchařka Svatá Helena

Knihu receptů, podobně jako další projekty, jsme vymysleli s Petrem Hrůzou na jaře 2021. Od zimy jsme se svatohelenskými ženami začaly plánovat. Domluvily jsme si formát, jak budeme jednotlivé recepty sestavovat, a shodly se na měrných jednotkách, aby byly ve všech receptech jednotné. Sestavily jsme seznam receptů, které chceme zrealizovat, aby v něm byly zastoupeny polévky, hlavní jídla, sváteční jídla i koláče. Ujistily jsme se, že v něm nechybí žádný unikátní svatohelenský recept a zároveň že jsme nevybraly všechny recepty společně pro ostatní české vesnice, aby si i další mohly časem vytvořit své kuchařské knihy. Stážistky programu Erasmus+ Pája Karešová a Anička Josefína Nováková pak měly na jaře 2022 za úkol všechny ženy obejít a recepty sepsat. V září jsme pak všechny jídla nafotili (a ochutnali) s osvědčeným týmem Vlasta Muntean a Josef Přelouček. Jako pozadí na focení jsme vybírali svatohelenské zástěry z tradičních materiálů. Pak jsme na pár měsíců všechnu práci uložili k ledu, bylo třeba „jen“ sehnat sponzory. S tím mi skvěle pomohl Ivo Fík Dokoupil z Člověka v tísní, který vždy zadal úkol typu Vytvoř maketu! Nebo Napiš charakteristiku projektu! apod. Legrace to úplně nebyla, ale nakonec se peníze sehnat podařilo. Během zimy a jara nás pak čekala na objem poměrně vydatná, na kalorie značně hubená práce redakční, při které mi výborně sekundovala další stážistka Anežka Libánská. Grafická podoba knihy se rodila dlouho. Přála jsem si, aby vyjadřovala podobnou hravost, radost a pestrobarevnost, jakou na Svaté Heleně vnímám už několikátým rokem. Během sazby bylo potřeba tu dofotit ještě nějaké zástěry jako pozadí, tu sehnat fotku starodávného šporáku... Nakonec jsme ji z tiskárny dostali doslova na poslední chvíli a hned ji začali prodávat na oslavách, kde se okamžitě stala bestsellerem.

A co si podle ní můžete připravit? Třeba polévku Prazenku, Kucmoch, tradiční nedělní Máčidlo anebo Svatohelenské rohlíčky.

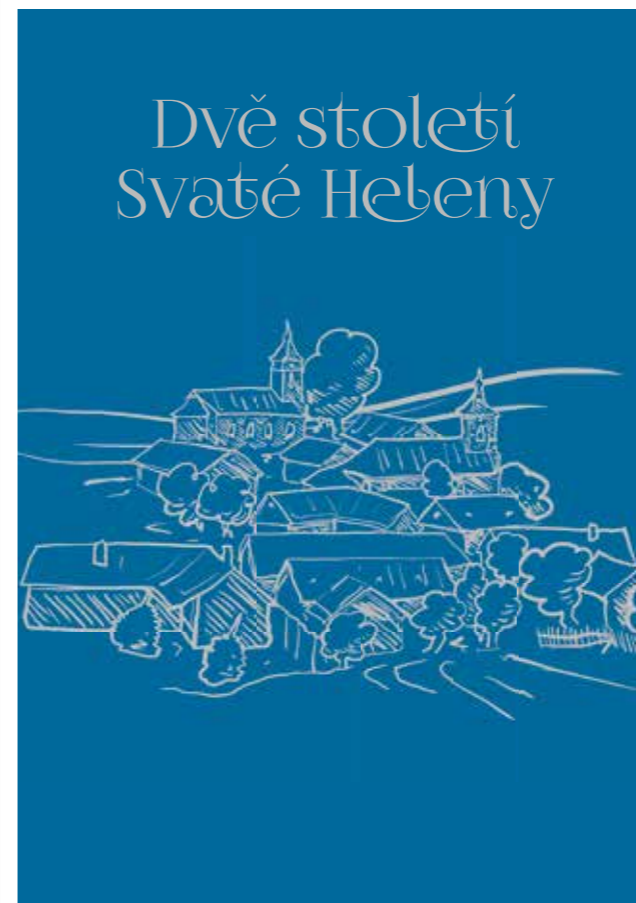
Tele z Čoprtánu

„Postmoderní, ironická a vtipná.“
Jirka Řehák, náměstek hejtmána
Libereckého kraje

Povídku Tele z Čoprtánu napsali kluci ze Svaté Heleny v hodinách češtiny na jaře 2021. Pamatuji si, jak sedmák Dani seděl ve škole nad prázdným papírem, a když jsem se ho po delší pauze zeptala, co chce psát, řekl, že o telátku Nelu, které se jim teď narodilo. Pak zase seděl a nepsal a mně se pak podařilo položit mu tu jedinou potřebnou otázku, která ho nastartovala: Kdo bude tvůj příběh vyprávět? Že to bylo samo tele a že mu pak od dalšího týdne osmák Joza vydatně pomáhal, se můžete v knize přesvědčit sami. Více lidí, včetně renomovaného literárního redaktora, si pak příběh přečetlo a utvrdilo mě v myšlence ho vydat. Nápad se zalíbil Štěpánovi Slanému z Český Banát z. s. Slíbil vydání a doporučil výtvarnici. S Janou Vlkovou jsme pak tak dlouho předlouho komunikovaly o vizuální podobě knihy, že jsme ji prvně drželi v rukou také až na oslavách 200 let Svaté Heleny. Autory textu jsou Dani Hrůza a Joza Kuna ze Svaté Heleny, ilustrace vytvořila Jana Vlková a sazbu Anna Wdovková.

„Napadlo mě, že by bylo hezké sestavit kratší a populárně psanou monografii.“

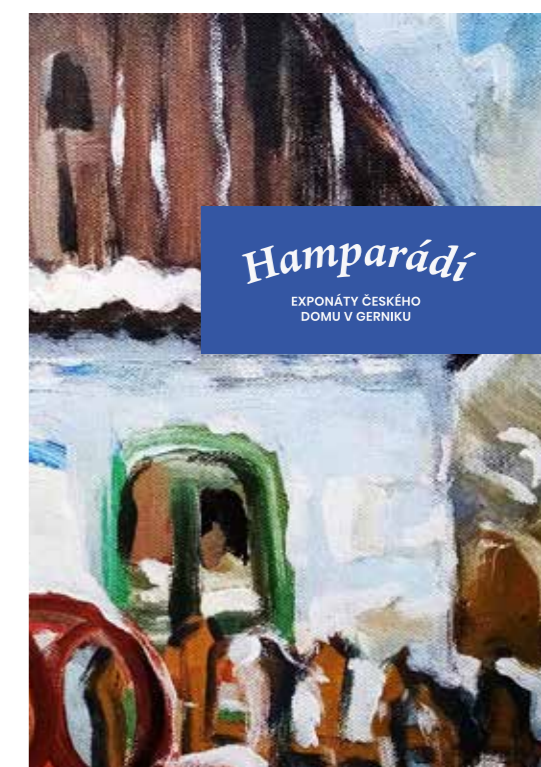
Dvě století Svaté Heleny

Když mě na jaře 2021 Petr Hrůza požádal o knížku o Svaté Heleně, „aby se stihla na ty oslavy“, napadlo mě, že by bylo hezké sestavit kratší a populárně psanou monografii, v níž by každou kapitolu napsal odborník na konkrétní oblast. Že by historik popsal historii, architekt architekturu, botanik kytky, zoolog zvířátka a speleolog jeskyně. Že si tím ušetřím práci, myslela jsem si. Opak byl pravdou. S postupně se rozrůstající skupinkou vědců jsme se scházeli na online schůzkách od zimy 2021-22, domluvili rozsah i specifikovali zadání, založili úložiště a stanovili termíny. Od podzimu jsem pak knihu finalizovala a s každým z dvacítiky autorů si vyměnila dvacet až mnoho set emailů. Ulehčující bylo jen to, že jsme zároveň řešili jak kapitoly v knize, tak texty k panelům naučné stezky. Většinou se naše korespondence týkala úrovně srozumitelnosti textu či kvality fotografií. Nejintenzivnější práce nastaly od února do června 2023 a přinesly nám s Anežkou Libánskou nejednu pernou chvíli. Do tiskárny se mi pak knihu podařilo poslat až na konci července. Na oslavách tedy byla zcela nová, svěží, v překrásné banátské modré a se stříbrnou ražbou na obálce, aby nikdo nepochyboval, že je Svatá Helena poklad. Paralelně se vši prací se opět hledaly finance, opět se psalo mnoho žádostí (první již v létě 2021), opět patří dík Ivovi Dokoupilovi, že s tím pomohl.

Hamparádí. Exponáty Českého domu v Gerniku.

„Tato knížka může být krásným dárkem z Banátu.“

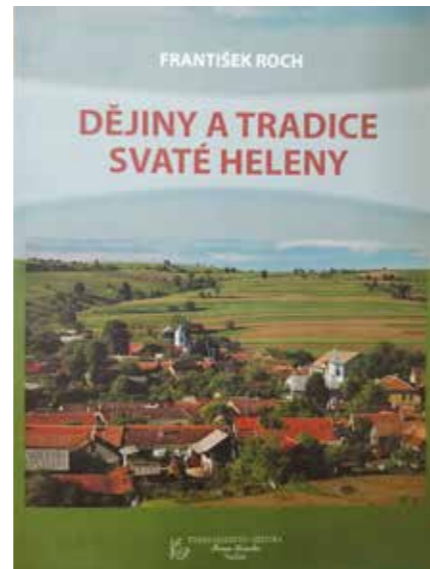
Jedná se vlastně o katalog exponátů, předmětů denní potřeby a pracovních nástrojů, přináší jejich popis i autentické vzpomínky mnoha Gerničanů nejstarší generace. Začala jsem na ní pracovat před víc jak třemi lety a zrovna ona byla jedním z impulsů, proč jsme začali do Banátu shánět stážisty. Obíhání babiček a dědečků a natáčení jejich vzpomínek mi totiž zabralo celou první zimu v Banátu a stále jsem nebyla u konce. Štafetu pak skvěle převzala jedna z prvních stážistek Aneta Veselá. Vznikla nám tak barevná publikace obsahující množství fotografií, texty v banátské češtině i slovníček češtiny spisovné a banátské, který sestavila Anežka Libánská. Sazbu připravila naše stážistka Denisa Kučíková, tisk knihy financoval UDSCR.

„Přibližně po půl roce mě přišel navštívit s tlustým a hustě popsaným sešitem, že už má knihu hotovou.“

Dějiny a tradice Svaté Heleny

Knihu sepsal emeritní ředitel Základní školy Jana Amose Komenského ve Svaté Heleně František Roch. Začal na ní pracovat po svém odchodu do důchodu v září 2021. Přibližně po půl roce mě přišel navštívit s tlustým a hustě popsaným sešitem, že už má knihu hotovou. Některé kapitoly jsme vyřadili. Mylně jsem předpokládala, že zbrzdím jeho nadšení, když mu zadám, aby vše přepsal do počítače. Za několik měsíců byl pan Roch hotov. Následovala mravenčí práce našich stážistů, nejprve Páji Karešové, poté Lukáše Daňa, celý text s autorem projít větu po větě, zestručnit a upravit, co bylo třeba. Na jaře 2023 jsem celou knihu přečetla, výrazně zkorigovala a zkrátila asi o třetinu... a řádně neuložila, takže jsem to dělala dvakrát. Lukáš ji pak přečetl ještě poosmé, podeváté a podesáté a měli jsme hotovo. S velkou radostí jsme ji představili na oslavách, to již i s menší rumunskou sestřičkou, která vyšla dříve.

Naučná stezka Svatá Helena

Texty a fotografie k celkem 18 panelům jsme chystali paralelně s knížkou Dvě století Svaté Heleny, tedy velmi dlouho. Navíc se do práce zapojily děti ze Svaté Heleny, které návrhy textů pročítaly v hodinách češtiny. A nejen pročítaly, často velmi konstruktivně připomínkovaly stylem: „Řekněte tomu vědci, že to napsal moc nesrozumitelně, že tuhle větu musí změnit.“ Nebo: „Řekněte mu, že tak to nebylo.“ Má redakční práce tedy byla hlavně o diplomacii. Obrovský dík patří opět Anežce Libánské, za korektury i za uklízení fotek do správných příhrádek na drivu. Grafickou podobu zařídila Alena Rákosníková, sama autorka panelu o tradiční architektuře a řady ilustrací na stezce i ve Dvou stoletích. Stezka existuje ve třech jazykových mutacích, přes QR kódy se navíc zájemce dostane k rozšíření s řadou dalších tematických fotografií a videí, které bude možno v budoucnu dále doplňovat. Finance se sháněly opět extrémně složitě. Výroba panelů i stojanů a montáž pak ale šla jako po másle. Asi nikdy nezapomenou, že je možné, aby jeden den nestálo nic a druhý den už byla zabetonovaná či zavěšená celá stezka, byť někde ještě dosychající beton jistily latě (Skvělá práce Truhlářství Pek a Venci Mocka s jeho partou!). To se asi opravdu může stát jen v Banátu. Stezku jsme slavnostně otevřeli v rámci oslav za přítomnosti řady hostů v čele s Halkou Kaiserovou, českou velvyslankyní v Bukurešti. Zároveň jsme společně nakoukli do nově zřízeného Českého domu ve Svaté Heleně, kde jsme připravili provizorní expozici tradiční světnice a lidových krojů.

„Řekněte tomu vědci, že to napsal moc nesrozumitelně, že tuhle větu musí změnit.“

Hudební divadlo

„Zapojili se jak katolíci, tak baptisti, jak děti, tak mládež, dospělí i staří lidé.“

Foto Ivo Dokoupil

Při plánování oslav na Svaté Heleně jsme kromě tradičního folklorního programu chtěli zvolit i něco nečekaného, co by oslavám propůjčilo punc jedinečnosti. A to právě může být divadlo, zejména divadlo hrané skupinou všech věkových kategorií. Na Svaté Heleně v něm nemohly chybět písně. Během jara se mezi obyvatelstvem šířila myšlenka, že to přijde, ale na vlastní nácvik jsme měli čas až o letních prázdninách. Scénář, hudbu, i písňové texty jsem musela ušít poměrně horkou jehlou během asi dvou odpolední, ale jinak to v roce příprav na oslavy stihnout nešlo. Scházeli jsme se ve stále se rozrůstající skupině v podstatě celé léto. Velkou radost mi dělalo, že se zapojili jak katolíci, tak baptisti, jak děti, tak mládež, dospělí i staří lidé. Napřed jsme se naučili zpívat písničky, pak jsme se v rámci školy přesunuli z třídy do tělocvičny a k písňům přidali choreografii. A paralelně začali zkoušet herecké scénky. Popisují to záměrně věcně, mezi řádky si můžete představit hodně smíchu, hodně srdečnosti i hodně slz, když se nám podařilo dojmout na zkouškách i sami sebe. Nebylo snadné skloubit časově náročné a velmi frekventované zkoušky s prací na poli a dalšími povinnostmi všech zúčastněných a za to jim patří velký dík. Tělocvična byla plná nejrůznějšího zemědělského náčiní, které v představení upotřebíme, ale stále jsme neměli to nejdůležitější, a sice velký dřevěný vůz, na zkouškách ho suplovala malá kartonová přepravka a vůz jsme si užíli až při generálce na pódiu, kdy jsme se také seznamovali se zvukařskou technikou. Celý tým Tomáše Černíka nám byl velkou oporou a díky jim za maximální snahu nazvučit nás co nejlíp. Hráli jsme během oslav dvakrát, v pátek a v sobotu, v pátek nervóznější, v sobotu uvolněnější, avšak s několika výpadky. Že bychom rozplakali takové množství diváků, a to zejména mužského pohlaví, jsme úplně neplánovali. Co ale plánujeme, to je turné do ČR, kde chceme zahrát jak reemigrantům, tak přátelům Banátu. Stane se tak pravděpodobně v květnu 2024, tak si nás nenechte ujít. Zatím se můžete podívat na videa z představení na našem YouTube kanálu TV Český Banát. To nejdelší pro nás připravila TV9P ČVUT Praha.

Naučná stezka Gernik

Poklady Gerniku, naučná stezka po tradičních staveních na dvanácti panelech umístěných po celé vesnici představí části tradičních domů jako zdivo, fasády, okna a dveře či komíny, ale také menší stavby jako vodní mlýnky, chlívy či ploty. Součástí bude online verze ve 3 jazykových mutacích.

Dávno předtím, než jsem tušila, že se na Svaté Heleně bude slavit 200 let a že k tomuto výročí připravíme i naučnou stezku, jsme začali chystat stezku po Gerniku. Více než tři roky od zahájení práce tak možná bude opravdu stát. Impuls k ní dal Jiří Krátký, vládní zmocněnec pro krajské záležitosti, kterému jsem při rozhovoru o možných způsobech záchrany gernické architektury o nápadu vyprávěla a on jednoduše odvětil, ať to udělám. Ivo Dokoupil mě spojil s Hanou Pavelkovou, památkářkou z ČR, která se problematice tradiční architektury v Banátu věnuje dlouhodobě. Spolu jsme připravily texty panelů. Trvalo nám to mnoho a mnoho týdnů, protože bylo třeba přeložit složitý odborný jazyk do lidštiny, která však zůstane pravdivá. Překlad do rumunštiny, grafický návrh, druhý grafický návrh, patnáctý grafický návrh, čtyřicátý grafický návrh, sedmé korektury, dvanácté korektury a finance, finance, finance. Zestručním to. V době uzávěrky časopisu dokončuji poslední korektury, grafička Jana Baladová připraví tisková data, vybranou trasu nám již označil Klub českých turistů a dokončení je připraveno zafinancovat Ivo Dokoupil (Člověk v tísni), byť asi letos ještě nezprovozníme QR kódy a anglickou mutaci.

„Součástí bude online verze ve 3 jazykových mutacích.“

Klára Jíchová, Svatá Helena a Gernik

A zase ten Eibenthal

Lepší zítřky.

Jmenuju se Ondřej Feikl, pocházím z Turnova a do Banátu jsem se dostal skrz Jičín a Prahu. Příležitost strávit čtyři měsíce na stáži v rumunské části Banátu se zpočátku jevila jako zázrak, ne-li jako osud. Během mého bakalářského studia na PedF UK mi dlouho vrtalo hlavou, jaké téma si zvolit k závěrečné bakalářské práci. Studuju učitelství dějepisu společně s učitelstvím českého jazyka pro druhý stupeň a chce to nějakou historickou práci... A hele, před dvěma lety jsem prožil úžasné dny na festivalu Banát, který se každoročně pořádá v krajanské vesnici Eibenthal, a už dlouho přemýšlím, že bych se do těchto končin po čase vrátil. Takže proč ne, napíšu bakalářku o místních obyvatelích.

Od tohoto momentu neuběhl snad ani týden, když mi můj kamarád zaslal odkaz na facebooku. V něm bylo psáno, že čeští učitelé v Banátu hledají nové stážisty pro následující semestr. Tak tomu říkám gól! Neváhal jsem a odeslal narychlo sesmolený e-mail, přihlásil se na společný videohovor a násled-

ně čekal, zdali se mě štěstí bude držet i nadále. Po pár dnech přišla dobrá zpráva — následující semestr strávím na Eibenthale! Tak ještě vyřešit pár formalitek se školou a hajda!

„Asi mě nikdy nepřestane udivovat, že tisíc kilometrů od českých hranic se mluví takovou krásnou češtinou.“

Ještě před začátkem samotné stáže jsem se na Eibenthal vrátil v srpnu, v období festivalu. Přes den jsem většinu času pobýval u dětského stánku, abych se co nejlépe seznámil s místními dětmi, se kterými budu trávit čas během následujícího podzimu a části zimy. Když jsem přišel v září na Eibenthal, již potřetí, spousta tvářiček mi tedy nebyla cizí, což ulehčilo seznámení se s novým prostředím,

kteří jsem dosud znal jen z festivalového tempa.

Již během prvních dnů a týdnů jsem poznal nová místa v okolí Eibenthalu i jiných českých vesnic. Dokonce byla možnost navštívit rumunské hlavní město. Nejvíce nezapomenutelná byla cesta autobusem, kdy se hrálo a zpívalo. Zhýčkaný městským životem jsem již dávno zapomněl, jak lidé mohou mít k sobě blízko. Celkově se snažím trávit hodně času s místními, abych byl co nejvíce schopen vnímat místní mentalitu. Lidé tu jsou silně věřící, což je pro mě něco neobvyklého.

Co stále vnímám jako fascinující, je místní jazyk. Asi mě nikdy nepřestane udivovat, že tisíc kilometrů od českých hranic se mluví takovou krásnou češtinou. Zpočátku mi pochopitelně dělalo problém rozumět některým výrazům nebo si zvyknout na specifický přízvuk, ale tak co, je to nářečí, které bychom měli udržovat.

Následující měsíce budu očekávat s velkým nadšením, co všechno si na mě Eibenthal přichystá. Stáž pořád vnímám jako obrovskou výzvu ve svém životě. Zatím jsem zažil naprosto úžasné posvícení a těším se na listopadové divadlo ke svatému Martinovi, které společně s dětmi chystáme. •

Ondřej Feikl,
stážista programu Erasmus+,
Eibenthal

Zátiší s Junou.

Nové doma v Banátu

Městská holka z paneláku, srdcem a duší na venkově ~ v Eibenthalu sbírám radost na každém kousku lesa

Asi nejdřív začnu, kdo vlastně jsem. Jmenuji se Kristýna, říká se mi Kristý nebo Týno. Prostě si vyberte první, nebo druhou půlku jména. Pocházím z Podkrušnohoří Ústeckého kraje. Nejvíce času ale trávím stejně nahore v horách nebo přilepená na skalách v Tisé — proto mi asi tak hezky sedlo Tisové údolí, kde jsem teď. Přirozeně jsem se přesunula do Ústí nad Labem a zamířila na Pedagogickou fakultu (UJEP). Tam jsem studovala Výtvarnou kulturu, takže hodně umění, taky jsem tam dost tvořila a učila se, jak učit. Po bakalářce jsem šla dál na magistra jen o barák vedle, a to na Fakultu umění a designu — obor Kurátorská studia, no a rovnou to přeložím: kurátor je člověk, který organizuje výstavy od prvotní myšlenky až po koupi vína na vernisáž. Z toho všeho může vyplynout, že mě hodně baví umění, předávat umění lidem a taky dětem, taky něco organizovat, domlouvat a hlavně tvořit.

Stáž v Českém Banátu se stala nejlepším možným východiskem, jak si na půl roku odpočinout od Sudet,

poznat další kousek světa, žít trochu lehčí a vděčnější život a seznámit se s místní kulturou, její tradicí, jejími lidmi — cílem bylo nejet na výlet, ale jet tam žít. A tyhle eibenthalské (nejen) děti mají zlaté srdce a díky jejich víře a stylu života jsou o dost vědomější a komunitnější. Když s nimi trávíte každý den, ono vás to taky tak nějak víc zvedomí a ukáže úplně jiné pohledy na tohle lidské bytí, pomáhá to uchovávat si to vnitřní dítě i ve vás samotných, a to je skvělé, pro mě moc podstatné.

„Ve svém volném čase poznávám místní krajinu, toulám se po lesích a sbírám bedly, které pak zpracovávám k obědu.“

Svůj čas věnuju přípravám programu do naší Klubovny - jaké hry budeme hrát, na jakou procházku půjdeme tentokrát, a když mám blízko k té výtvarce, tak spolu taky dost tvoříme. Dále se účastním příprav různých

společenských a kulturních akcí nejen tady ve vesnici, ale i v celém Banátu. Potom fotodokumentuju a rovnou zpracovávám reporty pro sociální síť @hezkycesky_v_banatu.

Ve svém volném čase poznávám místní krajinu, toulám se po lesích a sbírám bedly, které pak zpracovávám k obědu. Vlastně tu pořád s radostí vyvařuju a být stážistka pod Alexem je fakt super, on si totiž vždycky s radostí přidá. Zaděkala jsem tu na svůj první žitný chléb v životě a jak dobrý byl! Taky tu stále něco tvořím, vyrábím — tady na to mám hezký čas bez toho kolektivního stresu města. Co mi tu ale chybí, jsou skály, a tak lezu alespoň na buky a duby, které tu přikrývají skoro všechny kopce. Slunečný podzim se pomalu prokládá studeným větrem, jemnými kapkami deště a brzy přijdou i mrazíky, tak štípu třísky, učím se pracovat s velkou sekyrou a skládám dřevo. Potom zatápím v kamnech a zahřívám tělo i duši kakaem. Směju se tomu, co teď následuje za slova, ale on je to pro mě fakt takový workshop. •

Kristýna Mouchová
stážistka programu Erasmus+,
Eibenthal

Jedeš do Srbska? Co tam?

Cestování — v dnešní době velice populární záležitost. Všichni chceme cestovat, poznávat svět a moci si říkat: „Jo, tam jsem už byl.“ Myslíme si, že vidět Eiffelovku, navštívit Londýn a podepřít Šikmou věž v Pise z nás udělá lepšího člověka. Že snad nabydeme nějakou moudrost a zkušenosti, které „lidi nezcestovali“ nikdy nepochopí. Bývaly doby, kdy jsem to vnímala podobně.

Do jižního Banátu jsem se letos vrátila potřetí. Všechny mé předchozí návštěvy byly krátké, ale o to víc intenzivní. První pro mě znamenala ochutnávku něčeho dosud neznámého, kdy jsme se s Ústavem etnologie Univerzity Karlovy v Praze já a moji kolegové, včetně mého tehdy ještě přítele, vydali vstříc našemu prvnímu terénnímu výzkumu. Nabídka zúčastnit se výjezdu přišla dost náhle a já měla chvílemi pocit, že všechno je proti nám. Neměli jsme moc peněz, v autobuse už pro nás nezbylo místo a do toho jsme se měli v daném termínu brát. Ale byli jsme rozhodnutí — pojedeme.

Tam začala naše láska k Balkánu. Přestože jsme nabídku oddání od českého konzula v Srbsku nevyužili a pobyt si tak kvůli blížící se svatbě o pár dní zkrátili, oblast Bele Crkve a především tamější lidé nás stihli tak učarovat, že bylo jasno: „Nejsme tu naposled!“

No a nebyli. Hned další léto jsme se do Banátu vrátili, abychom navštívili „staré přátele“, zúčastnili se festivalu Lepota različnosti (Krása různorodosti) a pokřtili svou první publikaci, na které jsme se jako spoluautoři podíleli a jejímž obsahem jsou interpretovaná data sesbíraná právě při terénním výzkumu v srbském Banátu. Když jsme letos já a můj kolega a dnes už i manžel Marek Veverka vyjeli na stáž právě do Bele Crkve, nebyli jsme rozhodně žádnými nováčky, i když pravými fanoušky rakije a balkánské muziky jsme se stali až tentokrát.

Čtyři měsíce v Srbsku utekly jako voda a já přemýšlím, jak svou stáž po-

Kristýna Veverková se svým manželem na krušičkém festivalu Lepota Različnosti.

„Vesnice s českým obyvatelstvem neleží v prostředí majestátních vrcholů jako ty v Rumunsku, přesto to jsou místa, která stojí za navštívení.“

psat. Napadají mě samá klisé, superlativy a historky, které nejsou dost reprezentativní, abych je tu sdělovala. Ačkoliv je pravda, když si na ně vzpomenu, okamžitě bych se zase vrátila. Za našimi přáteli a druhou rodinou, kterou jsme tam mezi krajany našli. Za výborným jídlem a ještě lepším pitím. Za tím těžko popsatelným pocitem, že i když jste tisíc kilometrů od domova, pořád jste mezi svými.

A to mě vrací k mé původní úvaze o cestování.

Srbsko není turisticky přetíženu zemí. Vesnice s českým obyvatelstvem neleží v prostředí majestátních vrcholů jako ty v Rumunsku, přesto to jsou místa, která stojí za navštívení. Najdete tu hordy turistů snažících se ukořistit snímek něčeho, co už sami tisíckrát viděli v televizi, na internetu a tapetách toalet.

Přestaňme se hnát za snahou být těmi, co viděli Monu Lisu, a radši budme těmi, kteří cestují za tím, co je opravdu zajímavá. A pro takové má Srbsko hodně co nabídnout. Věřte mi, až si popovídáte s místními svou rodnou řečí, posnídáte burek se sýrem a ochutnáte sklenku domácího vína, zjistíte, že ty nejlepší místa se ne vždy ukrývají za davy turistů. Tak na viděnou v Banátu! •

Kristýna Veverková, studentka FF UK a stážistka programu Erasmus+

Hledání autenticity v Banátu

Stáž v srbském Banátu pro mě byla již třetím návratem za přáteli a známými v Bele Crkvi a jejím okolí. Jsou tomu už tři roky, co jsem do srbského Banátu zavítal poprvé. Tehdy jako student etnologie a kulturní antropologie v rámci povinné praxe terénního výzkumu, nyní jako stážista! Už tenkrát to byla láska na první pohled. Stáž pro mě byla skvělou příležitostí, jak se ještě intenzivněji dotknout krajaňského živlu v Srbsku. Nakonec jsem na to také nebyl sám a měl to štěstí, že jsem všechny ty skvělé momenty, ale i občasná příkoří, mohl prožít s kolegyní stážistkou a shodou okolností i mojí manželkou Kristýnou Veverkovou.

Díky této již několikanásobné zkušenosti se člověku v hlavě formují trochu jiné postřehy, než cestovateli, studentovi, nebo třeba badateli, který toto místo navštíví poprvé. Určitá vnitřní představa o daném místě je vždy odlišná od žité reality. Nejinak je tomu i v Banátu. Co od Banátu určitě nemůžeme očekávat, je živý skanzen. První a v zásadě i jedinou radu, kterou bych případnému návštěvníkovi dal, je doporučení, ať v Banátu očekává úplně normální lidi se stejnými starostmi i radostmi jako u nás v Česku. Právě odlišnost pohledu na Český Banát z řad návštěvníků, veřejně známých osobností nebo i institucí mi přijde jako pozorovateli nesmírně zajímavá, i proto jsem si v rámci stáže zvolil jako badatelské téma autenticitu či přesněji její hledání u krajanů v Banátu.

Ze své zkušenosti mám lepší vhled do situace v srbském Banátu. Byť jsou v posledních letech snahy o větší propojení srbské a rumunské části Banátu, pořád se jedná o dva docela jiné světy. Zrovna co do průniku hledačů autenticity se zdá, že srbská část Banátu má přeci jen trochu vyšší odolnost proti očekávání návštěvníků, že budou po příjezdu uvítáni průvodem krojů a chlebem se solí. Je to asi způsobené tím, že české krajany v Srbsku je těžší najít. Dnes jsou po troškách rozseti ve většinovém srbském obyvatelstvu, takže kdo je chce navštívit,

musí trochu hledat. Kdo si ale dá tu práci, zjistí, jakou oddanost a hrdost k české příslušnosti v sobě krajané v Srbsku nosí. Za vše vypovídá úsilí pana Jaroslava Bodnára z Bele Crkve, který vytváří televizní vysílání České perličky a rozhlasový pořad České slovo pro srbské celostátní vysílání. K české národnosti se přitom v Srbsku hlásí jen necelé dva tisíce lidí a přesto má tato malá komunita české vysílání v celostátní televizi.

„Co od Banátu určitě nemůžeme očekávat, je živý skanzen.“

Zpět ale k autenticitě: přes velkou míru upřímnosti krajanů v Banátu nebo možná právě kvůli ní jsem byl už nesčetněkrát svědkem příjezdu různých samozvaných zachránců, kteří se snaží budovat svou představu „idylky“ českého venkova zamrzlého v čase a pak jsou překvapeni tím, že namísto tlačanky a točeného piva dostanou pljeskavici a rakiji (srbský karbanátek a pálenka, pozn. redakce).

Marek Veverka na Dni jazyků v Bělehradě.

Dlouho jsem přemýšlel nad tím, co způsobuje příval těchto „zachránců“ do Banátu. Proč někdo přiveze z Čech místní kostelníci pytle od brambor nebo jedna z firem v rámci svého dobrodruží proslé léky a obvazy, když jenom v Bele Crkvi mají krajané lékáren několik. To jsou situace, které mě za ty roky nepřestávají udivovat nejen svou absurditou, ale bohužel i četností.

Když jsem se snažil jít k původu tohoto problému, došel jsem k závěru, že příčinou, proč řada turistů navštívuje Banát takto nastavena, je obraz, který o krajanech vytváříme v Česku.

Rozumím tomu, že pokud chceme Banát prezentovat u nás a rozvinout v něm zdravý turismus, musíme nabídnout srozumitelný a atraktivní narativ. Naneštěstí tyto snahy často vytváří obraz, v němž jsou krajané líčení jako z devatenáctého století, s pluhem taženým koňmi, permanentně oblečení v krojích a žijící v neustálém nedostatku. Zamýšlím se nad tím, jak se asi musí cítit naši přátelé z Banátu, když je někdo vyfotografuje u toho, jak zastřihávají rajčata na zahradě předtím, než si jdou domů zapnout klimatizaci a pustit oblíbený seriál.

Nemůžeme se pak divit tomu, když pod vlivem tohoto zkreslení vozí turisté do Banátu pytle na brambory, motyky pro děti nebo barevné tužky pro děti.

Banát a krajany je třeba brát takové, jací jsou. Vědomá nebo i nevědomá idealizace je pouze dehonestuje a staví do podružné role herců v ožvlém skanzenu. Na druhou stranu si Banát naši pomoc určitě zaslouží. Vždy by ale mělo jít o pomoc, která je chtěná. To je postoj, který si odnáším jak ze svojí stáže u manželů Havlových, tak i ze svých předchozích pobytů v Banátu. Nemá cenu cokoliv místním nutit, daleko přínosnější je podpořit je v tom, co už dělají, anebo s čím sami přichází. •

Marek Veverka, student FF UK, stážista programu Erasmus+

Mami, jedu na Gernik

Je to přesně 50 dní mého pobývání v Banátu. Jsou to taky přesně dva dny do odevzdání článků do časopisu. Čímž poslušně hlásím, že dovednost místních, žít přítomným okamžikem a vše zásadně řešit na poslední chvíli, pomalu ale jistě přijímám za svou. Rozhodně to však není jediné, co mi po tomto zkušenostmi nabitým období stráveném v Rumunsku zůstane.

Milý Gerniku, děkuji, že jsi mě okouznil už jako malé děvče, které sem přicestovalo s maminkou, českou učitelkou, a že jsi nám již tenkrát před těmi téměř osmnácti lety zprostředkoval jeden rok plný zážitků a vnuknul mi tak jakési nutkání se sem vrátit. Celé mé dospívání jsem se chlubila tím, že jsem zde jako malá chvíli žila. Tehdy jsem byla uplakaná dvouletá dívka, kterou místní na tajňačku krmili masovými dobrotami (máma byla vegetariánka).

Teď jsem dvacetiletá holka, studující druhý ročník učitelství prvního stupně a speciální pedagogiku na Univerzitě Palackého v Olomouci, která se chtěla do Českého Banátu podívat jen na pár letních dní. Nicméně, jak je asi zřejmé, trochu se to zvrtilo a místo pár letních dní zde strávím pár podzimních a zimních měsíců. V jednu chvíli jsem úplnou náhodou četla inzerát hledající stážisty do českých vesnic v Banátu, v druhé jsem se jen přistihla, jak píšu českým učitelům v Rumunsku, že se na stáž hlásím všemi deseti. Nu a následně už se to se mnou vezlo, podstoupila jsem nečekané online přijímací řízení, vyplnila spoustu dokumentů, celé léto jsem podepisovala nejruznější smlouvy a obepisovala univerzitní pedagogy. Svou stáž jsem oficiálně započala, když jsem se v polovině září potkala se stážistkou Kačkou a poprvé, ale vůbec ne naposled, nastoupila do její červené fabie.

Po téměř měsíci každodenní improvizace se mi ustálil jakýs takýs téměř pravidelný rozvrh, který zahrnuje odpolední aktivity pro děti, jako je hra

V okně bývalé školky, kde bydlím.

na hudební nástroje (flétna a klávesy), výtvarka, doučování angličtiny či pomoc s divadlem a pěveckým sborem pod vedením paní učitelky Kláry. V pátek odpoledne máme s dětmi vždy naplánovanou nějakou procházku, piknik nebo třeba jízdu na kole. Kromě toho jednou týdně učím ve zdejší malotřídce a dvakrát do týdne si některé děti беру na individuální opakování učiva češtiny, matematiky či angličtiny.

„Z vyprávění mé mámy jsem pochopila, že v Rumunsku mám být připravená na všechno.“

Z vyprávění mé mámy jsem pochopila, že v Rumunsku mám být připravená na všechno. Přesto mě trochu překvapilo, když se mi pod okny objevilo padesát svatebčanů z Prahy, a to byl teprve první týden. Během následujícího měsíce jsem měla možnost prožít víkend v Bukurešti, účastnit se tam krajanských oslav a začít poznávat svéráznou rumunskou národu. Také jsme

se společně s ostatními stážisty vydali do srbského Banátu a maximálně si užili posvícení na Gerniku i Eibenthale. Já si vyzkoušela, jaké to je skočit si z Gerniku do Moldavy na nákup, čemuž jsem úspěšně věnovala polovinu mlhavého dne v divoké rumunské přírodě (k mému potěšení jsem v divoké přírodě nepotkala žádné divoké zvířátko), napodruhé jsem se na nákup vydala místním autobusem plným rumunských středoškolků, což bych jednoduše definovala jako nepopsatelný zážitek.

Postupně se snažím pronikat do zdejšího nářečí. Zjišťuju, že věta: „To se musíme domluvit.“ může znamenat makarco. Raduju se, že pejsci gerničtí jsou po většinu času přátelští. S menší radostí zjišťuju, že těch pasteveckých já se zkrátka asi bojím, a tím docházím k tomu, že pocit uklidňující je v jedné kapse žmoulat granule a v druhé mít vždy připravený kamínek.

Ještě jednou Ti, Gerniku a celý Banáte, děkuji za tuto skvělou příležitost poznávat Tvé milé krajany, kochat se Tvou malebnou podzimní krajinou, účastnit se Tvých nezapomenutelných zážitků, a hlavně si plnými doušky užívat každého dalšího dne. Ba jo, je to bájo. •

Johanka Kopáčková,
stážistka programu Erasmus+,
Gernik

Nejradši mám toulky zdejší dechberoucí přírodou.

Za zkušenostmi na Svatou Helenu

V Bukurešti v helenském kroji.

Jmenuji se Kačka Hrubá, na stáž na Svatou Helenu jsem přijela z vesničky Buřenice na Vysočině. Momentálně studuji čtvrtým rokem učitelství pro první stupeň na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Během studia jsem už stihla pětiměsíční studijní pobyt ve Španělsku a moc jsem si přála vyjet ještě jednou v rámci programu Erasmus+. Tentokrát jsem chtěla pracovat, abych nabrala nové pedagogické zkušenosti.

Na stránkách naší univerzity jsem našla pár informací o stáži v rumunském Banátu, zajímalo mě víc, takže jsem napsala Kláře Jíchové o bližší informace. Pak už to šlo ráz na ráz – odstrašující email, videohovor, který se změnil na pohovor, a za pár dní email, že mě Klára bere na Helenu, dřív než jsem si já byla jistá, jestli opravdu chci. Ale někde uvnitř jsem cítila, že by byla škoda couvnout. A dodnes svého spontánního rozhodnutí nelituji.

O dopravě na Svatou Helenu jsem měla jasno, rozhodně jedu svým autem a jsem opravdu ráda, že jsem si to nenechala od nikoho rozmluvit. Cestu jsme s „Fábinkou“ zvládly perfektně a teď mi tu dává svobodu cestovat a poznávat široké okolí. Často jezdím za Johankou

na Gernik, nakupovat do Moldavy, navštívila jsem už i Eibenthal a společně s ostatními stážisty jsme se dojeli podívat do srbského Banátu. Moc doufám, že to se mnou to červené autíčko vydrží a dojedeme v lednu zase zpátky domů.

Moc ráda vnímám místní jazyk a pomalu se vkrádá i do mého aktivního slovníku. Makarkam teď vecpu ba jo, ba ne, baš, hajdá, gata, aša, také už kulturáku neřeknu jinak než kamín, dlouho mi ale trvalo pochopit, že po polou půjdeme uprostřed a co mám podat, když chce někdo odlivku. K jídlu jsem si moc oblíbila sarmy a kuli, v lednu si s sebou do Čech rozhodně povezu balík kukuřičné mouky.

„Poznala jsem tu spoustu milých lidí, kteří mě přesvědčili o tom, že dobře je všude tam, kde vás lidé vítají s úsměvem.“

Zatím jsem tu prožila jeden krásný slunečný měsíc, kdy jsem se seznamovala s místními dětmi, trávili jsme spolu odpoledne výukou hraní na kytaru, angličtinou, tvořením nebo procházkami po okolí. Pilovali jsme vystoupení do Bukurešti se sborem, a dokonce jsem

Moje Fábinka a západ u Dunaje.

Do pokoje mi vychází Slunce.

jako slepý k houslím přišla i k tancování. Takže v Bukurešti jsem oblékla helenský kroj a snažila jsem se tuhle krásnou vesničku co nejlépe reprezentovat. Ráda se tu chodím koukat na zapadající sluníčko u Dunaje, také už jsem se stihla přestěhovat do pokoje, kam mi sluníčko ráno zase vychází. Poznala jsem tu spoustu milých lidí, kteří mě přesvědčili o tom, že dobře je všude tam, kde vás lidé vítají s úsměvem.

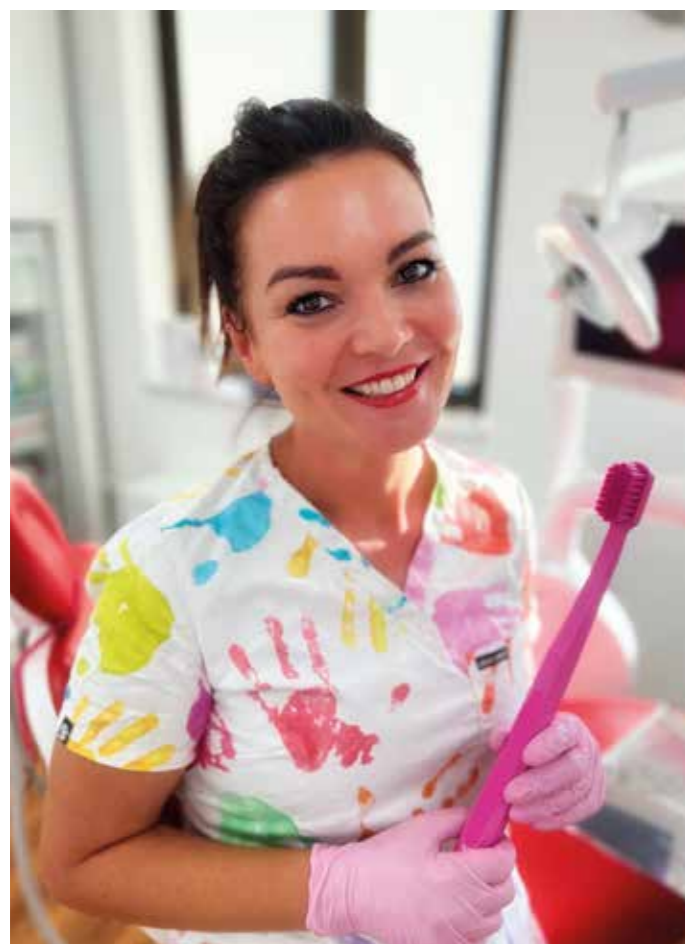
Mám v plánu zde pokračovat v odpoledních aktivitách s dětmi, účastnit se dopolední výuky českého jazyka, protože jsem tu, abych si splnila praxi z ČJ, v pátek odpoledne teď jezdím vyučovat do Berzásky. Chci ještě doladit školní knihovnu, pomoci s přípravou vánoční besídky a užít si podzim na Svaté Helenu. Oslavit tu chci i Vánoce a příchod nového roku.

Moc se těším na všechno, co mě tu ještě čeká. •

Kateřina Hrubá,
stážistka programu Erasmus+,
Svatá Helena

Péče, která dává smysl

Přijet do Banátu a kochat se místní krajinou je úžasný zážitek. Ten se může ještě znásobit, pokud přijedete s dobrou věcí, která přinese oboustrannou radost. Návštěva dentální hygienistky Michaely Houškové splnila obojí a vhodně tak doplnila péči zubních lékařů, které přiváží Charita Hodonín.

Dentální hygienistka Michaela Houšková.

Michaela Houšková je v Čechách majitelkou tří ordinací s dentální hygienou. Tak jako by kadeřnice ohodnotila na první pohled váš účes, má to Míša stejně se zuby. Stačí jeden úsměv a už víte, že by vás ráda viděla na křesle. Když vyrazila před 2 lety s rodinou s CK Kudrna do Banátu a viděla na první pohled stav zubů u dětí, nebylo jí to lhostejné. Je maminkou dvou dětí a ví, jak je důležitá ústní hygiena, jak je potřeba s dětmi denně pracovat, aby si získaly potřebné návyky. Není potřeba k péči o chrup přistupovat tak, že se prostě jednoho dne zkazí,

vytrhne a zuby se nahradí umělými. Při dnešních možnostech, správné péči a návycích můžete vydržet s vlastním chrupem až do konce života. A s touhle myšlenkou i pracovním posláním vyrazila Míša po dvou letech od první návštěvy do Banátu už s plnou výzbrojí.

„Práce s dětmi byla ohromně nabízející. Některé přicházely s nadšením, některé se bály, ale všechny odcházely spokojené. Dentální hygiena není bolestivá, naopak je tou nejlepší prevencí proti kazivosti zubů a následným bolestivým zákrokům. Děti byly náležitě poučené, s sebou dostaly pasty i kartáčky, ty menší si mohly vyzkoušet čištění zubů i s oslíkem Zubíkem. Měla jsem možnost ošetřit děti z Gerniku i Eibenthalu,“ dodává Míša. Ordinance byla otevřená pro všechny. Celá organizace proběhla díky pomoci místních úžasně. Ve dnech, kdy celá akce probíhala, měla Míša možnost zajít i do místní školy, aby po třídních schůzkách promluvila i s rodiči, kterým kladla na srdce, aby dětem s čištěním zubů pomáhali a dohlíželi na ně.

Poté, co byly všechny děti ošetřené, se osmělili i dospělí. Mnoha z nich se po návštěvě ulevilo. Někteří nakoukli jen ze zvědavosti, jiní sedli rovnou na křeslo. Někdo si přišel popovídat, někdo přinesl koláč, kávu, marmeládu, sýr. Z celé této akce se stal krásný zážitek pro všechny zúčastněné. Banát je místo, které člověk navštíví a zasáhne jeho srdce. *„Jednou návštěvou to rozhodně neskončilo. Ti, co jezdí častěji do Čech, se navíc mohou domluvit v Plzni nebo v Bavorově na ošetření,“* dodává Míša. Celá akce rozhodně neskončila jednou návštěvou Svaté Heleny. Místní se mohou těšit na další. Každý zachráněný zub je výhra, každý, kdo se osmělí přijít, poradit se, bude vítaný. Tou největší odměnou bude spokojený úsměv.

Celá akce skončila piknikem na vyhlídce nad Dunajem. Při západu slunce bývá člověk celkově dojatý, o to lépe se tak vstřelily všechny zážitky. •

www.dentalnihygienaplzen.cz

Erika Pilátová

Aktuality Rumunsko

Jarní folklorní vystoupení

V průběhu měsíce května čekalo děti ze Svaté Heleny a Gerniku hned několik folklorních vystoupení, a to na vzdělávacích akcích pro rumunské pedagogy (Gernik, Svatá Helena) a na akcích kulturních (Nová Moldava, Berzáška). •

Den dětí

Den dětí pod patronací UDSCR jsme oslavili jízdou historickým vláčkem z Oravice do Aniny. Děti ze všech českých vesnic, učitelé a stážisté pomalu projížděli lesnatou krajinou a v Anině je čekal oběd. •

Festival kostelních sborů ve Svaté Heleně

Několikaměsíční zkoušení s kostelními sbory vyvrcholilo v sobotu 10. 6. na 10. ročníku Festivalu kostelních sborů ve Svaté Heleně. Akce pod patronací UDSCR uvítala sbory Heleny, Gerniku, Rovenska, Eibenthalu, Šumice, Oršavy, Moldavy, Caransebeš a mezivesnický sbor Perličky. Bylo velmi milé, že na tomto festivalu vystoupil i pěvecký sbor Bratrské jednoty baptistů ze Svaté Heleny. Po společném obědě ve svatohelenském kulturním domě následovalo družení a taneční zábava. •

Sportovní den na Eibenthale

Už druhý rok v řadě jsme na Eibenthale přivítali expedici z litvínovské sportovní školy. Hosté pro děti z Heleny, Ger-

niku a Eibenthalu přichystali zábavné hry a soutěže. Celá vesnice se na pár hodin proměnila ve sportoviště. •

Banát v poslanecké sněmovně

28. 6. se v Praze v poslanecké sněmovně konala jedinečná akce, a sice vernisáž výstavy fotografií z Banátu pod patronací neformální skupiny poslanců, přátel českých vesnic v Banátu. Fotografie z dílny Ivo Dokoupila a dalších fotografů včetně poslanců samých jsme přivítali českou muzikou, tancem v gernických krojích a projevy Martina Hájka, poslance, a Jiřího Krátkého, vládního zmocněnce pro krajské záležitosti. •

Tábor u Petra

V letošním roce na začátku srpna proběhl už počtvrté tábor u mlýnků u Petra u Gerníku. Sešlo se 18 dětí, které si v rámci celotáborové hry prožily příchod Čechů do rumunského Banátu a všechny strasti, které to obnášelo, jako třeba přepravu

nákladu na vorech, dorozumívání s lidmi, kteří mluvili neznámým jazykem nebo nocování v divočině pod širým nebem. I přes komplikace s rozoráním naší tradiční táborové louky se tábor vydařil a těšíme se na příští rok.

Martin Lehký, Liga lesní moudrosti

Krajanský festival na Gerniku

Hned následující den po návratu z letního tábora Ligy lesní moudrosti zaměřili děti i dospělí ze všech vesnic na Gernik, kde na návsi bylo připraveno pódium, na kterém se za doprovodu kapely Bohemia a Roberta Voniafcy střídaly folklorní soubory z českých vesnic i srbští hosté z Liubcove. V závěru programu dorazil a všechny rozesmál i záhadný ztracený influencer. Celý den se nad Gernikem honily bouřkové mraky, ale počasí nám přálo a déšť se spustil až v pozdních večerních hodinách. •

50 let orchestry ve Svaté Heleně

Dne 12. 8. 2023 se na Svaté Heleně slavilo 50. let výročí orchestry u baptistů. Začalo to v 18:00. Protože nebylo dost místa v kostele, tak se musely postavit "stany" i na dvore u kostela. Tam se promítalo na plátně to, co se dělo v kostele. Bylo nás okolo 60 orchestrantů. Orchestra hrála hodně písní a taky zpívala. Prvních 6 písní dirigoval starý dirigent Rudolf Mocek a zbytek nový dirigent Daniel Mocek. Mezi písněmi měli bratři kazatelé slovo a taky nám Jarda Hružza představoval celou historii orchestry. Program trval skoro 3 hodiny. Po kostele jsme všichni vyšli a povídali si s příbuznými a taky s lidmi, kteří tady už dávno nebyli, na faře byla výstava fotek z orchestru a kostela a taky čaj, kafe a pití. Potom nás, kteří jsme hráli, zavolali na jednu společnou fotku. Bylo to úžasné a myslím si, že všichni na ty chvíle budou vzpomínat. •

Anna Pec, Svatá Helena

100 let od založení Sboru Bratrské jednoty baptistů ve Svaté Heleně

Dne 13. srpna 2023 se v obci Svatá Helena konala velká slavnost: 100. výročí od založení místního baptistického sboru. A jak tato oslava probíhala?

Ranní shromáždění začalo v devět hodin. Je to už druhé setkání v rámci těchto oslav, první se konalo včera, totiž oslava 50. výročí mandolínového orchestru. Je tu přítomno mnoho lidí, jak místních, tak i hostů z různých koutů světa, ale většina těch z České republiky, kteří kdysi odešli ze Svaté Heleny za lepším životem. Je tu i mnoho dětí, které si venku hrají. Když se tak koukám po přítomných, uvědomuji si, jak málo lidí tu znám... Samozřejmě, vidím i známé tváře, ale je tu mnoho neznámých obličejů. Kostel je přeplněný, lavice jsou dokonce i venku, kde je též velká obrazovka, na které se promítá přímé vysílání z kostela, aby i ti, kdo jsou venku, mohli dobře vidět a slyšet. Už to začíná. V kostele to utichá, jak dirigent vstal. Za příchodu kazatelů hrajeme s orchestrem jednu píseň, po které následuje modlitba místního bratra kazatele Adolfa Koprivky. Po úvodu k modlitbám, společné písní a čtení z Bible následovalo uvítání hostů. Jsou zde přítomni bratři kazatelé Pavel Coufal, předseda Vv Bjb, David Sláma, kazatel sboru v Chebu, Ilie Milutin, kazatel v Coronini, Nelu Damian, kazatel v Moldova Veche, Alois Boháček, kazatel v Aši, a Jarda Hružza, kazatel sboru v Žatci. Jsou tu také pan Martin Hájek, Štefan Bouda, Petr Hružza, Stefan Mocek a paní Jana Mleziva. Poté následoval program složený z písní orchestry, písně místní i české mládeže, krátké historie baptistů na Svaté Heleně představené bratrem Hružzou, pozdravů z České republiky a krátkých kázání jak v rumunštině, tak i v češtině. Shromáždění končí modlitbou. Skončilo shromáždění, a my jdeme do kulturního domu (kamínu) na oběd, po kterém jdeme na faru, kde je připravené sladké občerstvení a káva. Jsou tu také panely s fotkami z křtů, svateb a dalších významných

událostí. Fotky se promítají i venku, na obrazovce. Čas ubíhá velmi rychle; nevím proč, ale čas vždycky ubíhá tak rychle, když je nějaká fajn akce... A je tu večer. Je 6 hodin a začíná večerní shromáždění, třetí a zároveň poslední u příležitosti těchto oslav. Program probíhá podobně jako ráno. Hraje orchestr, mladí i ti starší zpívají, přispěl i bratr Václav Černík svými vzpomínkami. Teď večer měl slovo i bratr kazatel z Argentiny, Karel Černík, který představil i nějaké fotky, jak se jejich sbor vyvíjel, začínaje pouze pár členy, s několika rodinami pocházející ze Svaté Heleny. Bylo to opravdu moc krásné... Skončilo i večerní shromáždění, ale nikdo ještě nejde domů. Venku je připravená večeře, koláče a káva. Panely s fotkami jsou teď venku, a na obrazovce se stále promítají fotky. Lidé večerí, povídají si, vzpomínají...

Byl to opravdu moc krásný a požehnaný víkend, na který budu ještě dlouho vzpomínat. •

Gabriela Pec, Svatá Helena

Festival Banát

Největší česká akce mimo hranice České republiky zaplavila i letos na čtyři srpnové dny údolí Tisovice. Oproti minulým ročníkům si letos fanoušci užili kompletně přepracovaný hlavní areál za potokem, zbrusu nový kemp přímo ve vesnici, mnohem bohatší program dětské stage a fotovýstavu v sále Krajánku. Stálice jako scéna U Medvěda nebo Kamín praskaly ve švech, například když probíhala premiéra dokumentár-

osobnostní rozvoj a zároveň se u našich kolegů podrobně informovali o úrovni a stylu výuky vlastivědy v českých menšinových školách. •

Dudácká pohádka

Na začátku října zavítal do Svaté Heleny na dovolenou s rodinou herec a muzikant Radomír Švec. Rádi jsme přijali jeho nabídku zahrát nám ve škole Dudáckou pohádku a s chutí jsme si s doprovodem dud i zazpívali. •

14. 10. gastrofestival Temešvár

V polovině měsíce jsme se vydaly do Temešváru, letošního evropského města kultury, abychom tam na gastro festivalu La Pas prezentovaly naši Banátskou kuchařku ze Svaté Heleny. Napřed jsme kuchařku u stánku představily, pak jsme sledovaly, s jakou obrovskou rychlostí mizí naše dovezené helenské rohlíčky, a konečně nás vyzpovídala místní televize a nekladla vůbec snadné otázky, např. jaké známe rumunské regionální produkty nebo co bychom vzkázaly rumunským farmářům. •

Připravili kj a ag

ního filmu Jiřiny Šimkové, Tři kluci a festival. Na krajanský den dorazili letos hosté z Heleny a Gerniku a srbský soubor ze Sviniče. Po folklorních vystoupeních poslanec Martin Hájek věnoval nadějnému mladému eibenthalskému muzikantovi Gabrielu Löwovi vzácný dar – akordeon. •

Návštěva z Brna

V polovině září nás na školách ve Svaté Heleně, Gerniku i Eibenthalu navštívila delegace učitelů z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, aby s námi navázali první spolupráci. Pro děti si připravili program zaměřený na

Aktuality Srbsko

EKO DEN v Českém Selo

Uklízečský tým v čele s hlavním organizátorem Emanueleem Vevericou (v kolečku). Foto Emanuel Veverica

Čeští krajané v Srbsku se rozhodli oslavit Den Země úklidem Českého Sela. Přišlo sice o trochu méně lidí než na předchozí uklízení, ale i tak se česká vesnice stává díky těmto akcím populární v širokém okolí. Uklízela se část fotbalového hřiště a cesty ve vesnici. Na konec nechybělo přátelské posezení a malé občerstvení. •

Obnovení krajanského fotbalového klubu FK ABLIAN České Selo

Znovuobnovený výbor fotbalového klubu Ablian v Českém Selo. Foto Emanuel Veverica

Češi patří v Srbsku mezi malou, ale spolkově velmi aktivní menšinu. Ve vesničce Češko Selo, která měla maximálně dvě stě obyvatel, jste mohli najít zemědělské družstvo, myslivecký spolek, Sokol a fotbalový klub Dukla. Nejdéle

z těchto spolků vydržel fotbalový klub, který ale přerušil svou činnost před více jak patnácti lety. Nám se ale letos v květnu podařilo znovu obnovit fotbalový klub FK Ablian Češko Selo. Je před námi ještě mnoho práce, ale věříme, že se od nové sezóny začne již s týmem Českého Sela, protože fotbal přinese do české vesnice více života. •

Svatojánský pohár

Nástup týmu na Svatojánském turnaji a Ambasáda ČR v národních dresech. Foto Emanuel Veverica

Svatojánský pohár je setkání českých krajanů a jejich přátel při posvěcení v Českém Selo. Vše navazuje na tradici populárního posvěcenského fotbalového zápasu, který se pravidelně hrával. Letošní druhý ročník začal mší svatou v kostele Jana Nepomuckého a poté se sešlo na hřišti za místním Českým domem sedm týmů k samotnému turnaji. Vše slavnostně otevřel velvyslanec České republiky v Bělehradě pan Tomáš Kuchta a zazněly také státní hymny.

Mezi vzácné hosty patřil tým Ambasády České republiky z Bělehradu, a již tradičně přijeli Češi z Rumunska, a to z Gerniku a Eibenthalu. Z celkového prvenství se ale radovali hosté z nedalekého Vračev Gaje, kteří ve finále porazili krajanů z Kruščice. O třetí místo se podělil Gernik s Eibenthalem.

Po slavnostním předání pohárů a diplomů následovalo přátelské setkání v Českém domě. •

Konečná tabulka Svatojánského turnaje

1. Vračev Gaj
2. Kruščica
3. Gernik
4. Eibenthal
5. Ambasáda České republiky v Bělehradě
6. Češko Selo
7. Hnutí Brontosaurus

Abliánská sova

Model abliánské sovy se vyráběl z hlíny.
Foto Emanuel Veverica

České Selo je také zajímavé tím, že zde žije několik druhů sov. A mezi nejpočetnější patří sova pálená, kterých tu žije několik kusů, a jedna soví rodina se zabydlela přímo v bývalé místní škole. Tohoto faktu využila výtvarná umělkyně a česká krajanka Tereza Stamenkovič Klepáčková a připravila výtvarnou dílnu s názvem Abliánská sova. Děti před Českým domem v Českém Sele vyráběly z hlíny různé druhy sov, nebo sovy zkoušely zobrazit na papír.

Křest nového průvodce srbským Banátem

Autor knihy Dalimil Toman představuje nový průvodce srbským Banátem v Českém Sele.

Dobrovolníci z Hnutí Brontosaurus jezdí pomáhat do srbského Banátu již jedenáct let. Při těchto pobytech nejen pracovali, ale dokázali se projít po téměř všech českých stopách v širokém okolí Českého Sela. Vše nafotili, popsali a zapsali si kontakty. Vznikla barevná publikace s názvem Toulky srbským

Banátem - malý průvodce pro výpravy za krajany, Dalimil Toman a kolektiv. Křest knihy se odehrál před Svatojanským turnajem 14. května v Českém domě v Českém Sele. Pro zájemce je kniha k dispozici v Českém Sele, nebo lze kontaktovat Hnutí Brontosaurus. •

BANÁT A KRAJANÉ
Banátem za krajany

Vydejme se spolu na Balkán poblíž Dunaje, na hranice Srbska a Rumunska, do míst, kde už téměř dvě sta let žijí naši krajané, s nimiž si dodnes můžete promluvit archaickou češtinou.

V jakých místech Češi žijí?

Starodávna oblast Banátu, jež se dnes rozkládá na území Rumunska, Srbska a Maďarska, nám cestovatelům nabízí jedinečnou mozaiku krásné přírody, zajímavé historie a skvělé atmosféry mezi místními lidmi. Výjimečná je zachovalým osídlením českou krajanou komunitou.

V **Rumunsku** se z původního českého osídlení zachovalo dodnes šest vesnic. Každá je jedinečná, s vlastní atmosférou, zvyky, prostředím. Jsou to Svatá Helena, Gerinik, Rovensko, Šumice, Bigr a Eibenthal.

V **srbském jižním Banátu** pak potkáme větší část z asi dvou tisíc Čechů a Moravanů žijících v Srbsku. Pevně české obyvatelstvo má však jen nejmenší a nejromantičtější vsi - Česko Selo. Český vliv však určitě nepřehlédneme ani v obci Kruščica nebo okresním městě Bela Crkva. Čechy můžeme potkat také ve městě Vršac, kam se stěhují za prací. Menší komunity krajanů či jednotlivé krajaně rodiny najdeme v obcích Gaj, Veliko Središte, Dobričevo či Jasenovu.

Krajané v Banátu

Potomci našich krajanů, kteří se kdysi do Banátu vydali za novou obživou, jsou dodnes hrdí na svůj původ, jazyk i kulturu.

Banátští Češi žijící v převážně pravoslavném Srbsku se dodnes většinou hlásí ke katolické víře. Výjimkou je obec Veliko Središte, kde převažuje evangelické vyznání. Českého faráře však v současnosti nemají ani katolíci ani evangelici. Jen je občas navštíví kněz z České republiky.

Mira **asimilace** Čechů je v Srbsku významně větší než v blízkých krajaných ves-

Průběh Českého Sela, zvaného také Ablián a Fabián

Vyvýšenina Ablián, na které vesnice leží, je osídlena již od starší doby kamenné. Nálezky a zbytky dávné silnice svědčí také o přítomnosti Římanů. Písemné zmínky o sídle Abél se objevují již v 15. století, to však po příchodu Turků zaniká a místo opět ožívá až s příchodem Čechů počátkem 19. století.

První čeští obyvatelé vzešli z kolonistů původem z okolí Prahy, Plzně, Čáslavi a Klatov. Ti připluli v roce 1827 po Dunaji do rumunské Oršavy a v divoké krajině tamních hor zakládají dnes zaniklou vesnici Schonthal (Paňasky). Pro neúnosné životní podmínky se však po několika neúspěšných pokusech v roce 1837 stěhuje 24 zbylých rodin (asi 120 lidí) do katastru obce Jasenovu a dle plánu vojenských inženýrů zde zakládá obec Česko Selo. Ta pod Jasenovem dosahuje největšího rozmachu v roce 1910, kdy má 216 obyvatel. Plnou samosprávu dostává až v roce 1974, kdy už zdejších lidí povážlivě ubývá.

Čím to v Selu žije

Česko Selo se po letech opět probouzí. Mladší obyvatelé se rádi a často scházejí v hospodě U Veverky v obecním domě. Starší potkáte zejména při mši nebo před domem na lavičce, případně je uvidíte pracovat kolem domu či na zahradě.

Společenský život se točí kolem českého obecního domu vystavěného v šedesátých letech. Za obecním domem se konávají v létě táboračky a grilovačky u ohniště, na hřišti probíhá v květnu fotbalový Svatojanský pohár, ale i jiné přátelské zápasy. Další akce, na které přijíždí i lidé z Belé Crkvy a dalších obcí, se konají u místního muzea (bývalá škola) - je to např. Noc s Andersenem, vyústění cyklozávodu česko-srbského přátelství aj. U obecního domu si děti užívají houpaček nebo trénují basketbal.

Ukázka z průvodce.

Kruščická pouť na Svatou Trojici

Pouť začíná slavnostní mší v kostele svatého Václava.

Pouť na Svatou Trojici patří u Čechů v Kruščici mezi nejdůležitější svátky v roce a je to prakticky jediný den, kdy můžete vidět téměř všechny krajany z Kruščice na jednom místě. Vše začíná ranní mší svatou v kostele svatého Václava v Kruščici a poté se jde procesím pomodlit se ke kapličky, kterou vystavěli prvně příchozí Češi do Kruščice. Poté se již všichni rozejdou do svých domovů na sváteční oběd. Kdysi bývala i pouťová zábava v Českém domě, ale to zůstává jako další obnovitelská výzva. •

Festival Lepota različitosti příkladem pro mnohé

Nástup folklorních družstev v kruščické balonsale.
Foto Jozef Brož

Multikulturní festival Lepota različitosti, který pořádá Česká beseda Kruščice, patří mezi největší akce českých krajanů v Srbsku. Festival je zajímavý tím, že zde vystupují pěvecké a folklorní soubory různých kultur. Letos se o třetím červencovém víkend ukázaly v Kruščici řecké, rumunské, české, ruské či dokonce panamské soubory. A hezkým příkladem pro mnohé bylo to, že na jednom místě spolu vystoupil také ruský a ukrajinský folklorní soubor. •

Hnutí Brontosaurus už je v srbském Banátu jako doma

Členové Hnutí Brontosaurus jezdí pomáhat do Českého Sela už jedenáct let. A nejezdí jen pracovat manuálně, ale napsali například knihu Průvodce srbským Banátem nebo hrají českým krajanům při posvícení na svatého Havla. Letošní léto bylo opět pracovní. Uklidila se fara a zahrada českých evangeliků ve Velikém Središti, u katolíků v Českém Sele se v kostele natřela a opravila okna nebo se postavil basketbalový koš. Dále se dokončovalo turistické značení mezi Belou Crkví, Kruščicí a Českým Selem. A samozřejmě nechyběl poznávací výlet po srbském Banátu či fotbal s českým krajanem. •

Brontosauři se podílí také na značení turistických tras, které mají propojit srbský a rumunský Banát.
Foto Emanuel Veverica

Paprikašijáda a Festival srbský Banát

Paprikašijáda je soutěž ve vaření nejlepšího kuřecího paprikáše v kotlíku spojená s poslechem dobré muziky. Tato akce pořádaná Českou besedou České Selo je u krajanů velmi oblíbená a setkávají se tu Češi ze širokého okolí a přijíždějí také turisté z České republiky. A letos se podařilo uvařit nejlepší paprikáš právě týmu z České republiky nazvaného Papraplet. Po vaření následuje Festival srbský Banát, na kterém vystupují české a srbské kapely. •

Záhada klíče

část pátá

„Kde... Kde to jsem? Strašně mě bolí hlava!“ řekl unaveně neklidný Petr.

„Petře! Ty ses probudil! Uklidni se, miláčku, jsi v nemocnici,“ odpověděla Lucka a šťastně se usmála.

„Co se stalo? Strašně mě bolí hlava.“

„Doktor říkal, že jsi utrpěl vážná zranění a že tu budeš muset nějaký čas zůstat.“

„Ale já tu přece nemůžu zůstat, musím zjistit, co se stalo a... Co se mi vlastně stalo? Poslední, co si pamatuji, je, že jsem si povídal s... s tím mužem, co mi volal. Představ si, že mi nic nového neřekl, i když... Říkal, že maminka byla ve vězení, protože někoho zabila. Já jsem mu řekl, že mu nevěřím a pak tam bylo plno prachu, strašný hluk, ucítil jsem prudkou bolest a pak tma.“

„Stříleli na tebe, a taky se zřítíla ta budova... Já jsem ti říkala, že to není dobrý nápad tam chodit, ještě k tomu sám... Někdo si opravdu moc nepřeje, abychom zjistili, co se stalo...“

„Ale jak jsi mě našla? Jel jsem přece sám.“

„Jela jsem za tebou a sledovala tě. Ten člověk byl moc podezřelý na to, aby nám chtěl pomoci jen tak. Ale že jste jeli dost, víc než hodinu, to už jsem věděla, že něco není v pořádku. Ty se teď už hlavně o nic nestarej, nech to na mě, to nejdůležitější teď je, aby ses uzdravil,“ řekla Lucka, objala Petra a šla.

„Ale nemůžu tě v tom nechat samotnou,“ odpověděl ustaraně Petr.

„O mě se nestarej... Když něco zjistím, tak ti to hned povím, slibuju. Já teď pojedu zpátky na Helenu, ale vrátím se co nevidět.“

Když přijela na Helenu, Lucka si ani neodpočinula a začala shromažďovat všechny informace, fotky, zápisky, prostě všechno, co zatím zjistili. A pak se dala do čtení. Tak dlouho to všechno prohlížela znovu a znovu, až únavou usnula. Když se probudila, venku už se stmívalo.

„Já jsem teda... Petr je v nemocnici a já si tady jen tak spím. Musím zjistit, co se stalo, za každou cenu!“ řekla Lucka sama sobě a dala se znovu do čtení. „Něco mi uniká, ale co?“ Ozval se telefon. Lucka vzala telefon s domněnkou, že jí píše Petr. Když ale otevřela zprávu, byla to hlasová zpráva, poslána z neznámého čísla.

„Ahoj. Možná mě už znáš. Jistě mě už znáš, viděli jsme se přece v té staré fabrice. Že ne? Dovol mi opravit svoji chybu: tys viděla mě a já pak zas tebe. Copak? Myslela sis, že tam nikdo není? Ale už dost představování a chození kolem horké kaše. Víš, kdo jsem, já vím, kdo jsi, a vím i, kde je Petr. Mám totiž v nemocnici dobré známé. Takže jestli nechceš, aby se mu stalo něco velmi ošklivého, necháš všechno tak, jak to je, už se nebudeš dál zajímat o to, co se stalo. Radím ti, abys mě poslechla a vrátila se spolu s manželem do Česka, na všechno zapoměla a nikdy se nevrátila. Stejně si tu s vámi nikdo povídat nebude, hehehe,“ zasmál se hlas v telefonu a pak bylo ticho...

Potom, co Lucka poslechla zprávu, zůstala chvíli zaražena. „Co teď mám dělat?“ pomyslela si. Rozhodla se, že o té zprávě Petrovi říkat nebude, aby ho to ještě víc nerozrušilo. Po chvíli si poslechla hlasovku znovu. Když ji tak poslouchala, v pozadí zprávy uslyšela známý zvuk. Uslyšela svoje auto a písničku, kterou měla puštěnou jako obvykle strašně nahlas. A začala přemýšlet, kde všude dneska byla.

„No jasně! Já jsem ale... Vždyť to je tady!“ a poslechla si znovu tu nahrávku. „Počkat, počkat, ale když to je tady, tak to znamená, že... No jasně, dům přes ulici, že mě to nenapadlo dřív! Paní Káča tu někde měla fotky, kam jsem to zas založila, tohle je přece dům naproti! No teď to konečně dává smysl. Ajej,“ zarazila se Lucka a rychle zatáhla závěsy, „a hele, jak jsem to mohla dříve přehlédnout?! Široký tmavý klobouk, muž na téhle fotce je ten samý jako únosce! Proto toho tolik ví, sledoval ji i nás, a vlastně i Aničku! Musím si nutně promluvit s paní Ankou,“ a to hned udělala. Když ji našla, seděla v kuchyni a háčkovala.

„Dobrý večer,“ pozdravila Lucka.

„Dobrý,“ zněla odpověď, tak studeně, že až přešel Lucce mráz po zádech.

„Doufám, že neruším, ale chtěla bych se vás něco zeptat,“ řekla Lucka, ale paní Anka jen mlčky dál háčkovala. „Kdo bydlel v tom domě přes cestu? Je to opravdu moc důležité,“ zeptala se, ale nedostala žádnou odpověď. „Prosím vás, Petr je v nemocnici, mě někdo sleduje a vyhrožuje mi...“

„Je mi to opravdu moc líto, netušila jsem, že...“

„To je v pořádku, neměla jste to jak vědět,“ řekla trpce paní Anka.

„Prosím, řekněte mi, co víte... Nechtěla byste vědět, co se s nimi stalo? S Ančou i ostatními?“

„Tak dobře, já vám teda řeknu, co vím. Ptala jste se, kdo bydlel v domě naproti. Tam bydlel nějaký Tonda Křivánek. On to byl docela dobrý člověk, ale peníze ho zkazily. Jednou dostal větší sumu peněz, ani už neví odkud, něco vyhrál nebo zdědil, to už je teď vlastně jedno. No a když měl nějaký ty peníze, tak chtěl víc, a víc... Dřív tu bylo pekařství, tam on pracoval. Jako pekař. A on měl na starosti i zásoby: mouku, vajíčka a tak. On toho začal využívat, kupoval levněji a zbytek si bral. Ale teď už tam nebydlí, když se na to přišlo, tak ho vyhodili a někam se přestěhoval,“ začala vyprávět paní Anka.

„A on bydlel sám?“ zeptala se Lucka, které už věci začaly dávat smysl.

„Ne, měl dva bratry, ale ti už tu také nejsou, odešli s ním.“

„Aha... Nezlobte se, ale můžete mi říct, co se stalo s paní Káčou? Proč šla vlastně do vězení?“

„Když už jsem se tak rozpovídala, tak vám povím i tohle, ale neříkejte nikomu, že jsem vám to pověděla já,“ řekla paní Anka a naklonila se k ní. „Ona byla první, která se o to začala zajímat. Ona a jedna její kamarádka, jak se jmenovala... Markéta asi. Den před tím, než ji zatklí, říkala, že už asi ví, kdo to všechno udělal a proč. Říkala, že si myslí, že ví i to, kde jsou všechny děti, ale že si to musí ověřit. No a druhý den si pro ni přišla policie. Ani se na nic neptali, ale rovnou si ji odvedli. Ale před tím si u mě na půdě něco schovala. Od tenkrát jsem ji neviděla. Asi za měsíc jsme se dozvěděli, že zmizela z vězení... Ale už jsem toho řekla až moc. Musím jít nakrmit slepice a krávy,“ řekla paní Anka a rychle odešla.

„Moc děkuji!“ zavolala za ní Lucka a šla do pokoje. Tam si to všechno srovnávala v hlavě, až přišla k závěru, že za tím vším stojí právě ten Křivánek a jeho dva bratři, kteří mu se vším pomáhají: za těmi únosy, sledováním, vydíráním i za zmizeními.

„Tohle musím říct Petrovi. Určitě bude rád,“ řekla si Lucka a sedla si do auta. Než vyjela, zavolala Petrovi, aby mu to všechno řekla, ale nikdo ji neodpovídal. Zkusila to znovu, ale nic. Přišlo na ni špatné tušení, a tak to zkusila ještě jednou. Ale z telefonu se ozvalo jen: „Volané číslo je nedostupné, zkuste to znovu později...“

(pokračování příště)

Gabriela Pec, absolventka Základní školy
J. A. Komenského, Svatá Helena

Proč mi nechcete nic povědět? Co se tenkrát stalo, že se všichni o tom bojí povídat?”

Paní Anka se na ni se slzami v očích podívala a řekla: „Víte, co jich už bylo? Takových jako vy? Co chtějí zjistit, co se doopravdy stalo? Všichni, kteří se o to zajímali, prostě zmizeli. Nikdo už o nich nikdy neslyšel. Možná teď vypadám jako špatná máma, kterou nezajímá její dítě, ale co jsem měla dělat? Dostala jsem dopisy, že jestli pošlu peníze, Anče se nic nestane a že mi ji vrátí... Poslala jsem jim, co chtěli, ale moji Aničku jsem už neviděla... Byli jsme i na policii, tam říkali, že se o to postarají...“

Sokolský běh republiky v Českém Selu!

Společné foto běžců a organizátorů před startem závodu. Foto Emanuel Veverica

Čeští sokolové přišli v roce 2019 se skvělým nápadem: Oslavit vznik Československa pohybem. Ve zdravém těle zdravý duch! A tak vznikl Běh republiky. Tato iniciativa má svoje webové stránky (www.behrepubliky.cz) a každý rok se k ní přidávají noví nadšenci. Sokolský běh prohlubuje svou tradici po celém světě. Tento říjen se k běhu – mimo mnoha míst v České republice – připojila i místa jako Paříž, Curych, San Francisco, Los Angeles, Ottawa, ... a také České Selo v Srbsku!

Ve spolupráci se Sokolem, Velvyslanectvím České republiky v Bělehradě a Českým centrem Bělehrad připravila Česká beseda České Selo 28. října Sokolský běh republiky. Netradičních oslav se zúčastnilo okolo 40 běžců a samozřejmě nechy-

bělo několik desítek podporovatelů. Děti běžely pět set metrů okolo vesnice a dospělí se vydali na trať dlouhou pět kilometrů. Všichni běžci dostali památeční medaile ve tvaru České republiky, sokolský batoh a nejlepší si odnesli domů diplom a drobnou cenu.

Akce se mimořádně vydařila navzdory tomu, že organizované běžecké závody nejsou v oblasti srbského Banátu moc časté. Z profesionálních běžců se zúčastnil jen jeden závodník, který přislíbil, že pro příští ročník přizve i svoje „běžecké kolegy“. Pořadatelé neměli za cíl sehnat co nejvíce běžců, ale pozvat lidi ze širokého okolí k přátelskému setkání, které poskytne příležitost dozvědět se více o českých svátcích, o existenci Sokola (ten má svou tradici i v Srbsku) a podpořit místní děti a mládež, aby se bavili sportem. Atmosféra byla skvělá. První kapky deště dopadly až na poslední běžce téměř v cíli a když se pořádně rozpršelo, seděli už závodníci s medailemi na krku v autobuse směr Bela Crkva a Kruščice a vesele a hlavně v suchu sdíleli své pozávodní emoce. Místní se moc těší na další ročník, ve kterém očekávají – po letošním úspěchu – mnohem větší počet účastníků. •

Alena Havlová, Srbsko

Bramborové medaile pro české krajany Alena Kuželku, Alena Iroviče a Erika Leksu (zleva). Foto Emanuel Veverica

Banát Cup 2023

Na začátku turnaje dostal každý hráč tričko BANAT CUP od MZV. Foto Emanuel Veverica

BANAT CUP je přátelský fotbalový turnaj dětí, který má za cíl spojovat nejen krajany z Balkánu. Letošní pátý ročník uspořádala Česká beseda České Selo 7. října na „svém terénu“ s podporou Českého velvyslanectví v Bělehradě a České národní rady. Díky

těmto sponzorům dostal každý hráč triko a oběd. Pro nejlepší tři týmy byly přichystány pěkné poháry a medaile. Turnaj se vydařil. Děti se bavily sportem, sešli se dospělí, kteří se dlouho neviděli a všem bylo sobotní odpoledne krátké. •

Pořadí turnaje

1. Ambasáda ČR v Bělehradě
2. FK Vršac A
3. FK Vršac B
4. Česká beseda Kruščice
5. Česká beseda Gaj

Vítězný tým ambasády. Foto Alena Havlová

Hosté na Banat Cupu. Foto Alena Havlová

Roman Franc fotí české vesnice!

Od května do října tohoto roku navštívil letitý přítel Banátu a fotograf Roman Franc spolu s Gabrielem Fragnerem všechny české vesnice, aby zde s využitím tradičních technologií vyfotografovali skupinové snímky vesničanů.

Svatá Helena

Začalo se v polovině května na Svaté Heleně, kde se čekalo, až na drát uprostřed snímku usedne vlaštovka, končilo se v říjnu na Eibenthale. Fotografové velmi děkují všem přítomným za trpělivost a spolupráci, které daly vzniknout krásným fotografiím. Ty jistě ocení nejen budoucí generace.

Snímky vznikly u příležitosti dvousetého výročí od počátku české kolonizace Banátu a byly na podzim vystaveny v Temešváru, evropském městě kultury 2023. •

kj

Svatá Helena

Svatá Helena

Gernik

Rovensko

Gernik

Rovensko

Bígr

Eibenthal

Bígr

Eibenthal

Šumice

Šumice